

Profesní orientace žáků středních odborných škol z hlediska uplatnitelnosti na trhu práce ve Zlínském regionu

Ing. Marcela Matušincová

Bakalářská práce
2018

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav školní pedagogiky

akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Ing. Marcela Matušincová**
Osobní číslo: **H160558**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Učitelství odborných předmětů pro SŠ**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Profesní orientace žáků středních odborných škol z hlediska uplatnitelnosti na trhu práce ve Zlínském regionu**

Zásady pro vypracování:

Vymezení teoretických východisek z oblasti profesní orientace žáků středních škol a uplatnitelnosti studijních oborů na trhu práce.

Příprava metodiky empirické části, stanovení cílů výzkumu a výzkumných otázek.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníků pro žáky a sekundární analýzy dat.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

BERANOVÁ, Eva. Metodický průvodce výchovného poradce: [praktické náměty pro výchovné a kariérové poradce na základních školách. Praha: Raabe, 2014. ISBN 978-80-7496-090-1.

EHLOVÁ, Marcela. Výchovné poradenství na středních školách v kontextu současnosti. Pardubice: Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická, 2016. ISBN 978-80-7395-991-3.

FRIEDMANN, Zdeněk. Profesionální orientace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a jejich uplatnění na trhu práce: Professional assessment to students with special educational needs and their success at the job market. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-2105-602-2.

VACC, Nicholas A. a Larry C. LOESCH. Professional orientation to counseling. 3rd ed. Philadelphia: Brunner-Routledge, 2000. ISBN 15-6032-851-7.

VENDEL, Štefan. Kariérové poradenství. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-2471-731-9.

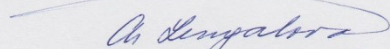
Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Ilona Kočvarová, Ph.D.**

Ústav školní pedagogiky

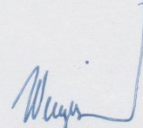
Datum zadání bakalářské práce: **11. října 2017**

Termín odevzdání bakalářské práce: **27. dubna 2018**

Ve Zlíně dne 11. října 2017

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

doc. PaedDr. Adriana Wiegerová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

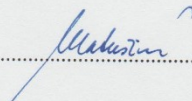
Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně ..... 5.2.2019 .....

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užití či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídí k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Záměrem bakalářské práce bylo zhodnotit vybrané aspekty volby profesní orientace žáka v rámci svého průchodu vzdělávacím systémem a začátky pracovní aktivity na příkladu Zlínského kraje. Práce se zaměřila především na identifikaci motivů výběru dané profesní orientaci, se zohledněním současných trendů v oblasti vzdělávání a na trhu práce. Hlavní zjištění práce potvrdila relevanci hlavních trendů trhu práce České republiky i pro Zlínský kraj (např. zájem o technicky a řemeslně orientované obory). Současně se ukázalo, že motivy žáků při výběru své profesní dráhy jen omezeně zohledňují vazbu k situaci na trhu práce. Vyšší vliv v tomto směru mají další faktory charakterizující osobu žáka, zejména pak jeho zájmy, socioekonomický původ, pohlaví či předchozí výsledky ve vzdělávání. Tyto aspekty je potřeba vzít do úvahy při směřování intervencí v oblasti vzdělávání i trhu práce.

Klíčová slova:

Profesní orientace, motivy výběru profesní dráhy, uplatnitelnost, trh práce, Zlínský kraj, dotazníkové šetření.

ABSTRACT

The intent of this bachelor thesis was to evaluate selected aspects of students' career path development as they move through their educational system and early phase of employment. The Zlínský region was used as a case study. The thesis focusses particularly on identifying motives of students' choice of given career path, reflecting recent trends in education and labour market. The main findings confirm the relevance of crucial labour market trends also for the Zlínský region (e.g., the interest in vocational study programmes). It is revealed, simultaneously, that students' motives of their career path choice are only partially determined by the labour market situation. Other student-related factors are of higher importance, especially his/her interests, socio-economic origin, gender, and educational results. These aspects ought to be considered in thinking about interventions in the fields of education and labour market.

Keywords:

Professional orientation, career motives, applicability, labor market, Zlín region, questionnaire survey.

Děkuji Mgr. Iloně Kočvarové, Ph.D., za vstřícné a odborné vedení bakalářské práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST.....	12
1 VYBRANÉ FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ VOLBU PROFESNÍ ORIENTACE PŘI PŘESTUPU ŽÁKŮ NA STŘEDNÍ ŠKOLU.....	13
1.1 VYBRANÉ VNITŘNÍ FAKTORY	14
1.2 VYBRANÉ DALŠÍ FAKTORY	17
2 SYSTÉM KARIÉROVÉHO PORADENSTVÍ VE VZTAHU K PROFESNÍ ORIENTACI.....	20
2.1 SYSTÉM PORADENSKÝCH SLUŽEB V ČR POSKYTOVANÝ ŠKOLAMI	20
2.2 SYSTÉM PORADENSKÝCH SLUŽEB POSKYTOVANÝCH ŠKOLAMI V ZAHRANIČÍ	22
2.3 PORADENSKÉ SLUŽBY NA ÚŘADECH PRÁCE A V SOUKROMÝCH AGENTURÁCH.....	24
3 PROBLÉMY V OBLASTI VOLBY PROFESNÍ ORIENTACE.....	26
3.1 NEROZHODNOST A NEREÁLNOST PŘI VOLBĚ POVOLÁNÍ.....	26
3.2 VOLBA POVOLÁNÍ ŽÁKŮ SE SPECIÁLNÍMI VZDĚLÁVACÍMI POTŘEBAMI	27
4 SHRUTÍ TEORETICKÉ ČÁSTI.....	29
II PRAKTICKÁ ČÁST	30
5 DESIGN VÝZKUMU.....	31
5.1 CÍLE PRÁCE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	31
5.2 VÝZKUMNÝ VZOREK DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ.....	32
5.3 FÁZE ŠETŘENÍ A POSTUP ANALÝZY DAT.....	32
6 ANALÝZA SOUHRNNÝCH DAT A INTERPRETACE VÝSLEDKŮ	34
6.1 VYMEZENÍ ÚZEMÍ ZLÍNSKÉHO REGIONU	34
6.2 VĚKOVÁ STRUKTURA A VÝVOJ POČTU ŽÁKŮ ZLÍNSKÉHO REGIONU	34
6.3 NABÍDKA STŘEDNÍCH ŠKOL A STRUKTURA OBORŮ VZDĚLÁNÍ VE ZLÍNSKÉM REGIONU.....	35
7 ANALÝZA VÝSLEDKŮ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ.....	39
7.1 ANALÝZA A INTERPRETACE VÝSLEDKŮ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ NA ZŠ	39
7.2 ANALÝZA A INTERPRETACE VÝSLEDKŮ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ NA SŠ	42
8 SHRUTÍ EMPIRICKÉ ČÁSTI.....	47
9 LIMITY PRÁCE	49
ZÁVĚR	50
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	52
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	56
SEZNAM OBRÁZKŮ	57

SEZNAM TABULEK.....	58
SEZNAM PŘÍLOH.....	59

ÚVOD

Tato práce se zabývá problematikou volby povolání a volby profesní orientace. Hlavním obsahem profesní orientace je podle Průchy, Walterové a Mareše (2003, s. 181) utváření a rozvíjení reálného profesního cíle a perspektivy mladého člověka a vlastností a schopností významných pro proces volby povolání, jeho vykonávání a event. rekvalifikace. Profesní orientace je také jedním z úkolů, které plní výchovné poradenství pro žáky základních, středních a speciálních škol. Zajišťují ho odborná zařízení výchovného poradenství, školy, úřady práce a soukromé agentury.

Aniž si to uvědomujeme, při volbě povolání nás ovlivňuje velké množství různých faktorů a to jak vnitřních, tak vnějších. O svém budoucím povolání si vytváříme vlastní představy již od útlého dětství, každý z nás si s úsměvem vzpomene na své mnohdy naivní dětské představy, které měl například o povolání svých rodičů, prarodičů a dalších lidí, se kterými se setkával v každodenním životě. Dalším a neméně významným činitelem, který nás ve volbě naší profesní dráhy ovlivňuje, je škola a to nejenom jako instituce, pořádající různé exkurze, besedy a další aktivity, ale také především její účastníci, spolužáci, kamarádi, třídní učitelé a v neposlední řadě výchovní poradci a další, třeba i nepedagogičtí zaměstnanci. Všechny své dojmy, představy a přání je však potřeba v určitou dobu konfrontovat právě s racionálními úvahami o svých individuálních možnostech a perspektivách a o racionálním uplatnění na trhu práce.

Současná situace na trhu práce je plná extrémů, téměř všechny firmy poptávají pracovní síly a mzdy rostou, nyní je ideální doba na změnu zaměstnání a firmy se různými benefity téměř přetahují o zaměstnance. Trendem je v současné době i nábor a práce pro lidi nad 50 let. Zaměstnavatelé doposud měli představu ideálního pracovníka ve věku 25 až 35 let a to ještě s příslušným vzděláním a praxí v oboru. Nyní obrací, a to především v problematických regionech. Populace stárne a firmy musí aktivně řešit, jak pracovat s věkově diverzifikovanými týmy, jak přizpůsobit náplň práce i formu zaměstnávání lidem různých věkových kategorií a zkušeností. Nynější situace na trhu práce nahrává i lidem bez praxe anebo s minimální praxí, podstatnou část této kategorie tvoří čerství absolventi středních škol.

Stěžejním cílem bakalářské práce shromáždit teoretické i empirické podklady o tom, co nejvíce ovlivňuje žáky při rozhodování o jejich profesní orientaci a zda je možné nějakým způsobem toto rozhodování ovlivnit tak, aby lépe odpovídalo požadavkům

trhu práce. Práce je rozdělena do dvou částí, a to na část teoretickou a praktickou. V teoretické části jsou analyzovány vybrané vnější a vnitřní faktory, ovlivňující volbu povolání, systém kariérovém poradenství v ČR i v zahraničí a jsou identifikovány možné problémy, které mohou volbu profesní orientace žáků provázet. V praktické části je provedena sekundární analýza veřejně dostupných dat informačního portálu Národního ústavu pro vzdělávání (dále jen „NÚV“) a portálu Zkola. Jejich vyhodnocení je pro účely práce doloženo i výsledky vlastního dotazníkového šetření, které bylo provedeno na třech vybraných školách ve Zlínském kraji.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VYBRANÉ FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ VOLBU PROFESNÍ ORIENTACE PŘI PŘESTUPU ŽÁKŮ NA STŘEDNÍ ŠKOLU

Nejprve je potřeba zamyslet se nad sémantickým významem slovního spojení „*profesní orientace*.“ Jednou z možností jak lze chápat profesní orientaci je, že se jedná o postupný proces výběru určité životní dráhy jedince, která je zpravidla nejen obrazem jeho sebepojetí, ale také jeho typických osobnostních vlastností. Profesní orientací žáků se dlouhodobě zabývá Friedmann (2011), termín profesní orientace chápe jako dlouhodobý proces začleňování mladých lidí do světa práce. Otázkou je, zda termín profesní orientace je odvozen od slova profese, protože se často setkáváme také s používáním termínu profesionální orientace, tedy odvozeného od slova profesionál. Setkáváme se i označením výchova k volbě povolání, nebo výchova k povolání. V posledních letech se celá problematika ohledně volby povolání označuje termínem kariérové poradenství (vocation counselling, careers counselling).

Problémem kariérodního poradenství se u nás v posledních letech zabývá ve svých publikacích mnoho autorů, např. Baumannová (2014), Svobodová (2015) a v souvislosti s tématem inkluze také Vosmik (2018). Kariérové poradenství můžeme definovat jako propracovaný systém různorodě zaměřených a organizovaných služeb, které mají za cíl poskytovat kvalitní a relevantní informace vedoucí k podpoře a pomoci při hledání individuální cesty ke vzdělávání a následně i k volbě povolání. Úkolem kariérového poradenství dnes není jednoznačné doporučení jediné, vhodné a všestranně vyhovující profese, neboť v dnešním rychle se vyvíjejícím světě to často není ani reálné. V současné době nejsou výchovní poradci, ani poradenští psychologové schopni ani při nejlepší vůli postihnout ve svých doporučeních všechny nároky budoucího studia středoškoláků ani všechny aspekty jejich odborné přípravy na danou profesi, a tím ani jejich osobnostní a profesní předpoklady k nějakému dlouhodobému výkonu budoucího povolání.

Přes všechny výše uvedené problémy dnešní doby jak profesní orientace, tak i volba dalšího studia a profesní přípravy mají stále svůj význam, a to minimálně ze dvou důvodů. Jsou ve velké míře determinovány dvěma dominantními motivačními oblastmi, jednak osobnostními charakteristikami žáků, jejichž součástí jsou aktuální stejně jako potenciální profesní zájmy a jejich aspirace a jednak racionálními úvahami

o možnostech a perspektivách jejich profesního uplatnění, a ty jsou ovlivňovány zase okolním sociálním prostředím.

Představa o volbě profesní orientace u většiny jedinců vzniká postupně a působí na ni celá řada faktorů. Vybrané faktory, kterými se budeme dále zabývat, můžeme teoreticky rozdělit na vnitřní a vnější, ale společně a nerozlučně tvoří element, který komplexně ovlivňuje naše rozhodování. To, jak silně určité faktory na jedince působí, záleží na jeho osobnosti, motivaci, temperamentu a charakteru, v neposlední řadě na tom, jaké má zájmy a koníčky, v jaké rodině a sociálním prostředí vyrůstá, jakou školu navštěvuje a s jakými vrstevnickými skupinami se stýká.

1.1 Vybrané vnitřní faktory

Jedním z významných vybraných vnitřních faktorů, které nás ovlivňují v našem chování, jednání, vnímání a prožívání je **osobnost**. To znamená, že osobnost hraje jednu ze zásadních rolí mimo jiné také ve volbě profesní orientace každého z nás. Pojem osobnost patří k nejobecnějším pojmům v psychologii a v odborné literatuře se proto setkáváme s desítkami různých definic. Nicméně většina autorů se shoduje, stejně jako Čáp a Mareš (2001, s. 111), že: „1. osobnost zahrnuje rozsáhlý soubor, souhrn momentů: vlastností, procesů a stavů, návyků, postojů apod.; 2. osobnost se vyznačuje uspořádáním, strukturou dílčích momentů, je to velmi složitý systém; 3. osobnost vyjadřuje rozdíly, difference mezi lidmi, popřípadě jedinečnost člověka, jeho odlišnost od ostatních lidí.“

Další z autorů Hartl a Hartlová (2009, s. 379) definují osobnost jako „...celek duševního života člověka, má svůj původ ve slově persona, původně maska pro boha podsvětí, později stálý typ, charakter, role člověka.“ Znalost osobnostní typologie spočívá v lepším poznání sebe sama, jestliže známe svůj osobnostní typ, můžeme mít lepší představy o tom, jak působíme na druhé lidi v situaci, když se ucházíme o zaměstnání anebo také jak se budeme chovat při přijímacím pohovoru nebo při případném vyjednávání o výši platu, jaké dovednosti bychom měli zdokonalit a rozvinout a jaké projevy naší osobnosti je dobré potlačit (Čákr, 2010).

Struktura osobnosti se skládá ze čtyř vzájemně provázaných subsystémů, motivace, schopnosti, charakteru a temperamentu. Čáp a Mareš (2001, s. 168) předpokládají, že...“elementární vztah mezi jednotlivými částmi osobnosti je vzájemné překrývání či

pronikání. Například rys osobnosti má temperamentovou i charakterovou složku; zahrnuje také určité motivy, dále názory, tedy kognitivní složku spjatou se schopnostmi. Schopnosti jsou těsně spjaty se zvědavostí (motivem) a s vytrvalostí v učení a práci (tedy s rysem charakteru).“ Všechny subsystemy struktury osobnosti dohromady tvoří jedinečný celek každého z nás a jejich vzájemným ovlivňováním je zároveň ovlivněno i to, jaké povolání nám bude vyhovovat, jaké máme pro jeho výkon předpoklady a dispozice. Pokud pracovní prostředí neodpovídá našim osobnostním předpokladům, nevyhovuje nám, je velká pravděpodobnost, že v takovém prostředí nevydržíme dlouho, nebudeme tak výkonní jako naši kolegové a nebudeme se v něm cítit komfortně. Kompatibilita osobnostních předpokladů, které jsou dány strukturou naší osobnosti s požadavky na pracovní prostředí, má významný vliv na naši spokojenost s vykonávanou prací a tím i na celkovou kvalitu našeho života.

Dalším z vybraných vnitřních faktorů, které mají vliv na volbu profesní orientace, je **motivace**. Tématem motivace se ve svých knihách v průběhu času zabývalo mnoho autorů, např. Homola (1972), Nakonečný (1996), Plamínek (2010), Mešková (2012) a Bělohlávek (2016). Původ termínu motivace je v latinském slově *movere* – hýbati či pohybovati. Motivace, jak je výše uvedeno, je jednou z částí osobnosti a natolik významnou, že je potřeba se jí věnovat více. Čáp a Mareš (2001, str. 92) napsali, že: „Motivace znamená souhrn hybných momentů v činnostech, prožívání, chování a osobnosti.“ Lidská motivace je velmi individuální, složitá a na různé lidi působí rozdílně. Co jednoho motivuje a pobízí k činnosti, to samé může jiného člověka od aktivity naopak odradit.

Neméně důležitým aspektem je **struktura osobnosti ve vztahu k motivaci**. Chování osobnosti je výběrové a právě motivace rozhoduje, jak se bude člověk chovat a jak bude jednat. Problematiku utváření osobnosti popisují mimo jiných autoři Kolaříková (1981) a Hošek (1997) a Chalupa (2014). Co se týká již konkrétního vztahu osobnosti k profesní orientaci, tématem se zabývá i mezinárodní příručka (2013), kterou v rámci projektu EU Leonardo da Vinci vytvořili rakouští a francouzští autoři o metodách profesní orientace, kde je téma nejen podrobně rozebráno, ale příručka obsahuje také konkrétní pracovní materiály k praktickému využití. Pracovní materiály jsou v jednotlivých kapitolách rozděleny do témat, která se zabývají očekáváním, orientací, motivací, ale také zvládnutím překážek, konfliktů a prací s informacemi a především orientací na trhu práce a volbou povolání.

Dalším důležitým aspektem při volně povolání je **rys osobnosti** neboli to, jak se daná osobnost projevuje navenek ve svém jednání, chování a prožívání, neboli to, jak se odlišuje od ostatních jedinců. Podle Čápa a Mareše (2001, s. 158) ...“je rys osobnosti psychická vlastnost, která na rozdíl od schopnosti nevyjadřuje, jak dobře člověk dokáže něco dělat. Na rozdíl od motivace nevyjadřuje, proč to dělá. Rys vyjadřuje právě to, jakým způsobem to dělá.“ A právě to, jakým způsobem určité věci děláme, hraje při volbě profesní orientace velkou roli. Existuje mnoho členění rysů osobnosti, pro pochopení souvislostí mezi osobností a profesní orientací je vhodná Eysenckova dvojice rysů – extraverteze – introverteze. O extravertech je známo, že jejich energie je orientována směrem ven a mají potřebu bezprostředně sdělovat vše, co jim právě běží hlavou, přemýšlí nahlas a o svých názorech neustále diskutují s ostatními. Jsou rádi tam, kde se něco děje, kde mohou vstřebávat podněty a nevadí jim změny činností, neboť se velmi rychle dokážou přizpůsobit. Do svých aktivit a činností se mnohdy vrhají rychle a poněkud bezhlavě, z tohoto důvodu bývají hodnoceni svým okolím jako impulzivní a často měnící své názory. Jak píše Miková a Stang (2010, s. 19): „všechny uvedené charakteristiky se odrážejí také v tom, jaké práci dávají přednost. Rozhodně potřebují být v kontaktu s lidmi a mít možnost měnit místo své činnosti, nezůstávat dlouho o samotě a na jednom místě.“

Co se týká introvertů, jejich energie je orientována směrem dovnitř a jejím zdrojem jsou vlastní myšlenky. Na rozdíl od extrovertů, kteří se cítí dobře tam, kde se něco děje, potřebují introverti po rušném dni osamělé myšlenky, aby načerpali novou energii. Svě odpovědi si dobře promýšlí, někdy se dokonce může zdát, že naše otázky ani neposlouchají. Je všeobecně známo, že introverty přitahují profese, jejichž podstatou je převaha individuálních činností a kontaktů s jednotlivci, nikoli práce ve skupině (Miková, Stang 2010, s. 21).

Temperament i charakter jsou dalšími determinanty práce, které ve velké míře určují, jak budeme při výkonu práce svědomití, dochvilní nebo nepořádní a lajdáci. Na začátku 20. století se užívalo termínů temperament nebo charakter k označení celé osobnosti. V současné době bývá slovem temperament označena ta část osobnosti, která je určována převážně biologicky, je vrozená a má vliv na způsob citového reagování. Zatímco charakter označuje další složku osobnosti, která je určována převážně sociálně, utváří se v průběhu života a má morální význam (Čáp a Mareš, 2001, s. 162).

Všechny výše uvedené vybrané vnitřní faktory, ať už chceme nebo ne, určitým způsobem působí na volbu naší profesní orientace. Osobnost a její složky se utváří v průběhu celého našeho života a jsou významnými činiteli, již do jisté míry určují naše předpoklady pro určité druhy povolání. Zjednodušeně řečeno, stejnou práci bude každý vykonávat a přistupovat k ní osobitě, neboť každý člověk je jedinečný. To by si měl uvědomit každý při rozhodování o profesi a měli by si to také uvědomovat především zaměstnavatelé při výběru svých zaměstnanců a snažit se využít toho ve svůj prospěch.

1.2 Vybrané další faktory

Jak uvádí ve své publikaci z roku 2017 Národní ústav vzdělávání (dále „NÚV“), nejvíce rozhoduje při výběru oboru zájem o obor a to až v 85 % případů, hned na druhém místě je rodina nebo příbuzní, průměrně až ve 44 % případů, kamarádi 21 % a poradce ve škole ovlivní jen 9 % případů (Doležalová et al, 2017, s. 15).

Zájem zahrnuje a rozvíjí poznávací, citovou i volní stránku duševního dění osobnosti. Při vlastním utváření zájmů se uplatňuje řada obecných faktorů jako je věk, pohlaví, schopnosti, vzdělanost, výchova, společensko-ekonomická úroveň, sociální status, kultivační podněty a životní zkušenosti. Vyspělost zájmů tak působí na rozvoj schopností, dovedností, ale také na zvyšování odolnosti k frustracím a podmiňuje i kvality vlastní motivace a vůle. Určení zájmu je často rozhodující při volbě vlastní profesní orientace. Není totiž vhodné chtít se například věnovat administrativě či výzkumu, když chybí jedinci příslušné vlastnosti, je potřeba vždy celou záležitost posuzovat komplexně. Čím lépe člověk sebezpoznáním poodhalí, nejen to, co si přeje dělat, ale také, jestli na to má předpoklady, tím spíše dosáhne úspěchu. To se pak zpětně promítne do jeho sebedůvěry a jeho celkové životní spokojenosti (Čačka, 2002, s. 233). Právě zájem o obor ovlivnil v rozhodování o výběru 85 % dotazovaných respondentů (Doležalová et al, 2017, s. 15). A navzdory tomu, co píše Čačka, se již několik let u nás řeší, že žáci nemají zájem o technické a řemeslné obory, i když spousta z nich k tomu má velmi dobré předpoklady. Z jakého důvodu se tedy hlásí na gymnázia nebo na obory, po jejichž vystudování mají pak těžkosti s hledáním práce? Jedním z důvodů může být snaha o prestiž rodiny a ctižádost rodičů, kdy mnohdy nesmyslně lpí na tom, aby dítě mělo „alespoň maturitu.“

A tím se dostáváme k dalšímu významnému faktoru, který ovlivňuje volbu profesní orientace, jak prokázaly mnohé výzkumy provedené v minulých letech, a tím je bezesporu **rodina**. Co se týká pojmu rodina z hlediska sociální skupiny, například Řezáč (1998, s. 192) tvrdí, že: „rodina je oním sociálním prostorem, který po celý život zásadně ovlivňuje socializaci osobnosti.“ Ukazuje se, že dominantním faktorem je vzdělání rodičů, silně působí na volbu a průběh vzdělávací dráhy dítěte. Byla prokázána výrazná souvislost mezi vzdělávací dráhou dětí a typem rodiny, ze které pocházejí a související faktory, které mají vliv na míru sociálního znevýhodnění, např. nízký stupeň vzdělání rodičů a rodinných příslušníků, neúplná rodina, nízký příjem jednoho člena rodiny, případně chudoba, nízké profesní postavení členů rodiny, včetně nezaměstnanosti, nízká úroveň bydlení, a v neposlední řadě i menšinový původ (Průcha, 2009). Průchovo tvrzení z roku 2009 dokládají výsledky z dotazníkového šetření, provedeného NÚV v roce 2011, kterého se zúčastnilo 1 655 žáků základních škol a 935 žáků středních škol z Prahy a z Plzeňského, Ústeckého a Moravskoslezského kraje. V článku se uvádí, že: „téměř všichni žáci základních škol řeší svoji budoucnost doma s rodiči, na střední škole je to více než 60 % žáků. Rady svých rodičů využívá přes 86 % žáků základních škol a 82 % žáků středních škol. Je zřejmé, že i de facto dospělé děti naslouchají radám svých rodičů (Šťastnová a Drahoňovská, 2012).

Škola hraje v systému podpory volby povolání jednu z klíčových rolí, i když z provedených analýz z roku 2016 vyplynulo, že při samotném rozhodování o výběru konkrétního oboru tvoří poradci a učitelé ve škole jen malé procento ze subjektů, které uchazeče ovlivňují, poradci 9 % a jiní učitelé 8 % (Doležalová et al, 2017, s. 15). Nicméně, trendem poslední doby je zvyšující se počet pedagogů, kteří se touto oblastí na základních i středních školách zabývají. Otázky sebepoznání, diagnostika zájmů, momenty rozhodování i akční plánování mohou dát dospívajícímu dítěti dobré základy do dalšího profesního i osobního života.

Základní škola by v procesu volby povolání měla vybavit žáky kompetencemi potřebnými pro rozhodování o další profesní a vzdělávací orientaci a výběru z profesní a vzdělávací nabídky. Tuto funkci by měli plnit učitelé Výchovy k volbě povolání a výchovní poradci. Společně by se měli snažit vytvářet základní poradenské služby, na které by mělo vhodně navazovat odborné poradenství na úřadech práce, v pedagogicko-psychologických poradnách a dalších poradenských institucích. Poradenství ve školství je dnes chápáno jako součást komplexního systému podpory žáků pro úspěšné

zvládnutí vstupu na trh vzdělání a trh práce. Jak již bylo řečeno v úvodu, v poslední době tento systém podpůrných činností zastřešuje pojem kariérové poradenství.

Období dospívání sice není ryze vnější faktor, ale úzce souvisí s **vrstevnickou skupinou**, která již vnějším faktorem je a koreluje s obdobím, kdy se poprvé dítě rozhoduje, kam bude směřovat v dalším studiu a své profesní orientaci. Dítě nebo mladý člověk chce být společností přijímán, touží po uznání, a proto jsou pro něho důležité názory jeho vrstevníků. V určitém věku a zejména v období dospívání bývá silným motivem takzvaně neshodit se před druhými, nosit nebo dělat to, co je v módě. Pro dospívajícího jedince tak mívá větší význam jeho vrstevnická skupina, s podobnými názory a problémy, jako má on sám. Reagování dítěte na vrstevníky má totiž zcela jiný ráz než na dospělé. Rozhodujícím stadiem pro rozvoj sociálních vztahů je období prepuberty. Dochází k intenzivnímu navazování vztahů s vrstevníky a naplňování potřeby kontaktů s vrstevníky v prepubertě umožňuje rozvoj jiných zkušeností než doma. Umožňuje získávání dovedností v sociální oblasti nápodobou a dochází tak k naplnění potřeby sebeprosazení, která je v rámci rovnocenných vrstevníků uspokojována adekvátněji než ve vztazích s dospělými (Čačka, 2000, s. 178).

Významný vliv na formování osobnosti má také sdílená sociální zkušenost, tedy především nejbližší lidé, kteří dítě vychovávají, a prostředí, ve kterém vyrůstá. Proto je nutné při posuzování reálných dovedností a schopností dítěte a jeho možného rozvoje zahrnout vliv dosavadního **sociálního a kulturního prostředí** do jeho vývoje osobnosti. V metodickém pokynu MŠMT (2009) se mimo jiné uvádí: „Úspěšné absolvování povinné školní docházky, v jehož průběhu dosáhnou žákyně a žáci plného rozvoje svých vzdělávacích možností, je důležitým předpokladem pro další vzdělávací dráhu a jejich pozdější pracovní a společenské uplatnění. Vytváření rovných příležitostí v oblasti vzdělávání v běžné škole je jedním ze základních faktorů, které úspěšné absolvování povinné školní docházky podmiňují. Rovné příležitosti na základní škole spoluvytvářejí podmínky nezbytné pro pokračování vzdělávání žáků a žákyň v sekundárním vzdělávání, získání kvalifikace a uplatnění na trhu práce.“

2 SYSTÉM KARIÉROVÉHO PORADENSTVÍ VE VZTAHU K PROFESNÍ ORIENTACI

Tématům teorie poradenství, profesního rozvoje a praxe a také individuálnímu i skupinovému poradenství se věnují také zahraniční autoři, např. Vacc a Loesch (2000) nebo West a kol. (2003). To bylo také podnětem pro to, abychom se v kapitole věnovali nejen deskripci, ale také srovnání odlišných systémů kariérového poradenství, které jsou zřízeny v České republice i v zahraničí, konkrétně v Rakousku a ve Švédsku. První podkapitola popisuje systém poradenských služeb poskytovaný školami v ČR, kde působí v rámci poradenských služeb výchovní poradci, školní metodici prevence, školní psychologové a speciální pedagogové. Druhá podkapitola pojednává o rozdílných systémech poradenství, které jsou zavedeny v zahraničí, a srovnává zahraniční model kariérového poradenství s modelem, který funguje u nás. Třetí podkapitola se věnuje poradenským službám, které poskytují úřady práce a soukromé agentury.

2.1 Systém poradenských služeb v ČR poskytovaný školami

Poradenské služby v dnešní době u nás v ČR poskytuje spousta subjektů, jejich činnost zastřešuje termín kariérového poradenství. Centrum kariérového poradenství můžeme najít také na webových stránkách Národního ústavu pro vzdělávání (www.nuv.cz), kde mohou zájemci získat informace, které jsou potřebné při jejich rozhodování o studiu na střední škole a to včetně toho, jaké příležitosti mají osoby se zdravotním nebo jiným znevýhodněním, dále rady ohledně řešení různých potíží v průběhu studia, informace o formálním i neformálním vzdělávání dospělých a také problematika v oblasti kariérového poradenství. Jedním z nejznámějších subjektů, poskytujících poradenské služby přímo ve škole je **výchovný poradce**.

Mertin a kol. (2013, s. 21) uvádí, že: „Výchovný poradce nepotřebuje pro výkon své funkce zvláštní odbornou způsobilost.“ Je však možné vystudovat studium pro výchovné poradce dle § 8 vyhlášky č. 317/2005 o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérovému systému pedagogických pracovníků. Podle tohoto paragrafu platí, že: „studiem pro výchovné poradce získává jeho absolvent specializaci v základním oboru zaměřenou na oblast pedagogiky, speciální pedagogiky a psychologie“ (Sagit, 2017, s. 467). Výchovný poradce je tedy pedagog, který je vyti-

žen vlastní výukou a další čas musí věnovat podrobné poradenské, konzultační a výchovné práci, což může být časově velmi náročné, ovšem toto tvrzení nelze generalizovat (Střelec, 2005, s. 168).

Stávající statistiky na webových stránkách „nezzazvoni.cz“ z roku 2016 jsou však neúprosné. Jak uvedla Košíková (2017) z nich vyplývá, že... „výchovní poradci, byť sebelépe informovaní, nemají na kariérové poradenství, natožpak na koncepční práci s talentem dětí čas a často ani dispozice. Při průměrném počtu 110 žáků druhého stupně jedné ZŠ a snížení úvazku o jednu hodinu týdně tak výchovným poradcům na jednoho žáka vychází dvacet dva minut čistého času ročně. Téměř 70 % dětí uvádí na konci osmé třídy, že se s výchovným poradcem o střední škole zatím vůbec nebavili a jen 1 % jich považuje jejich radu obecně za rozhodující.“ Dvacet dva minut času věnovaného individuálně jednomu žákovi za celý rok si dovoluju hodnotit ve většině případů (tehdy, kdy žák nemá ve svých profesních preferencích jasno) jako nedostatečný.

Zatímco výchovný poradce se ocitl na chvostu statistik ve zdrojích informací o střední škole, naopak je tomu u doporučení známých, kamarádů a rodiny, webových stránek středních škol a dnů otevřených dveří. “Z našich průzkumů u osmáků a devátáků vyplývá, že prvotním impulsem je zpravidla doporučení někoho z okolí uchazeče. Poté navštíví webové stránky doporučené školy a případně se vydá na den otevřených dveří. Se všemi třemi prvky se dá velmi dobře pracovat a škola se systematickou prací může vyhoupnout z opomíjeného ústavu v žádanou destinaci dětí z širokého okolí,” analyzuje Richard Malovič (2016).

Dalším z poskytovatelů poradenských služeb je **školní metodik prevence** sociálně patologických jevů, koordinuje a realizuje školní programy prevence sociálně patologických jevů, zabývá se prevencí záškoláctví, závislostí, násilí, vandalismu, sexuálního zneužívání, prekriminálního a kriminálního chování a také šikany, pomáhá škole řešit výchovné a výukové problémy v případě, že na škole nepůsobí školní psycholog. Dalším z odborníků je **školní psycholog**, ten provádí specializované úkony, které souvisí s diagnostikou výukových a výchovných problémů žáků, s jejich odstraňováním či potlačováním a také do jisté míry poskytuje případné konzultace k volbě povolání. A pak **speciální pedagog**, který pracuje se žáky, kteří jsou postiženi a vyžadují tudíž zvýšenou péči, řeší jejich integraci a provádí nápravné, reedukační a kompenzační činnosti (Freibergová, 2013, s. 7).

V systému karierního poradenství České republiky pracují všichni výše uvedení odborníci a z výčtu je zřejmé, že jich máme dostatek. Do budoucna by však bylo vhodné efektivně optimalizovat koordinační mechanismy mezi nimi a to jak na meziresortní úrovni, ve smyslu spolupráce ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (dále „MŠMT“) a ministerstva práce a sociálních věcí (dále „MPSV“), tak i na vnitroresortní úrovni v rámci složek MŠMT. Nastává potřeba více propojit kariérového poradenství s kariérovým vzděláváním a potřeba efektivněji spolupracovat s dalšími partnery jako jsou úřady práce a zaměstnavatelé.

2.2 Systém poradenských služeb poskytovaných školami v zahraničí

Když se podíváme, jak vypadá systém kariérového poradenství v zahraničí, například v sousedním **Rakousku**, je tam zavedený hned na základních školách ucelený systém kariérového poradenství. Funguje zde ucelená a systematická příprava na volbu povolání, která je začleněna přímo do vyučování. Systém je označován zkratkou IBOBB (Information, Beratung und Orientierung für Bildung und Beruf), což v překladu znamená Informace a poradenství pro vzdělávání a profesní život. Na základních školách má tři úrovně, první úroveň tvoří **povinná příprava žáků** na volbu povolání v rámci vyučování, buď jako samostatný vyučovací předmět, nebo jako součást jiných předmětů. Druhou úroveň zajišťují **kariéroví poradci**, ti zajišťují individuální poradenství pro žáky, které je jim k dispozici po celou školní docházku a jedná se o učitele, kteří mají speciální doplňující vzdělání přímo v oboru kariérového poradenství, v roce 2012 jich bylo v Rakousku dva a půl tisíce. Třetí úroveň zabezpečují **speciální psychologové**, ti poskytují poradenství a podporu žákům, učitelům a kariérovým poradcům oblasti vzdělávání a dalšího vzdělávání přímo v psychologických poradnách, v roce 2012 jich bylo v Rakousku cca 150 a působili v 76 poradnách (Hlad'o, 2014, s. 33).

Podle údajů z roku 2013, na území České republiky působilo 89 poraden a v nich cca 215 psychologů a speciálních pedagogů, což je vzhledem k počtu obyvatel téměř srovnatelné s Rakouskem. Avšak Rakouský model se zdát být více propracovaný a činnosti v něm více vzájemně provázané než u nás. Významnou roli hraje také fakt, že učitelé, kteří poskytují v Rakousku karierní poradenství, mají speciální doplňující vzdělání v oboru karierního poradenství, u nás, jak bylo již zmíněno v kapitole o poradenských

službách v ČR, výchovný poradce nepotřebuje pro výkon své funkce zvláštní odbornou způsobilost, což se může negativně projevit v kvalitě poskytovaných poradenských služeb. Dalším významným rozdílem je také čas věnovaný problematice volby povolání v obou zemích. V Rakousku probíhá systematická výuka v posledních dvou ročnících základní školy (7. a 8. ročník) pravidelně 1 vyučovací hodinu týdně, žáci mají možnost ještě přihlásit se navíc do volitelného předmětu kariérové poradenství. U nás je předmět Svět práce rámcovým vzdělávacím programem (dále „RVP“) rozvržen do prvního i druhého stupně vzdělávání, na prvním stupni 5 hodin týdně, na druhém stupni 3 hodiny týdně. Na první pohled to vypadá, že je tématu věnován dostatek času. Ovšem předmět zahrnuje širokou škálu oblastí (například dílny, pěstitelské práce, vaření) a konkrétně téma volba povolání nemá pevně danou časovou dotaci, záleží na tom, jak disponibilní hodiny využije každá škola ve svém školním vzdělávacím programu, což je příčinou velkých rozdílů mezi školami.

Ve Švédsku je kariérové poradenství nedílnou součástí školského systému, od roku 2011 je zároveň jedním z faktorů, které sleduje školní inspekce a od roku 2016 je oficiálně jedním z parametrů evaluace školy. **Kariérový poradce**, který působí na školách ve Švédsku, není učitel ani zaměstnanec školy. Je to expert na kariérové poradenství, zaměstnává jej a také platí příslušná městská část. Jeden poradce má obvykle na starosti více škol, nejčastější model ve Stockholmu je jeden poradce na dvě školy a rovnoměrné časové rozvržení 2,5 dne v týdnu na každou. Konkrétní aktivity kariérového poradce se upravují podle potřeb školy a hlavním cílem je, aby si žáci dokázali vybrat vhodné navazující studium. Uplatňuje se individuální i skupinová práce s dětmi a čím víc se blíží přechod na střední školu, tím vyšší je frekvence setkávání. Poradce má přehled o výuce ve všech ročnících a především o veškerých aktivitách, které se kariérového poradenství týkají. Díky tomu jsou veškeré poradenské aktivity poradcem koordinovány, navazují na sebe, a jejich rozvoj je pečlivě naplánován. Jakmile se žáci školy dostanou do věku, kdy nastane čas k rozhodování o dalším vzdělávání, má poradce i žák z čeho vycházet (Košťálová, 2018).

Když porovnáme náš a švédský systém kariérového poradenství, je na rozdíl od našeho zajišťován i financován externě, profesionálním odborníkem na danou problematiku, kvalita takto poskytovaných služeb je kontrolována školní inspekcí a navíc je školní poradenství jedním z parametrů evaluace každé školy. Když srovnáme čas věnovaný poradenství ve Švédsku dva a půl dne každý týden v jedné škole s časem, který mají

výchovní poradci na výchovné poradenství u nás, vychází z toho Švédsko nesrovnatelně lépe. U nás výchovný poradce ve škole běžně učí a na výchovné poradenství má snížený úvazek podle počtu žáků průměrně o 1 hodinu týdně a to je čas, který může věnovat své poradenské činnosti. Jak bylo již výše uvedeno, téměř 70 % žáků osmých tříd uvedlo, že s výchovným poradcem za celý rok nemluvili vůbec.

2.3 Poradenské služby na úřadech práce a v soukromých agenturách

Poradenská činnost na **úřadech práce** je prováděna převážně útvarů poradenství, kam mimo jiné také spadá úsek poradenství pro volbu povolání a Informační poradenská střediska pro volbu povolání. Klienti se mohou na poradenské pracovníky úřadů práce obracet buď přímo, nebo prostřednictvím pracovníků úseku zprostředkování zaměstnání. Poradenství pro volbu povolání poskytuje odborné informační a poradenské služby související se studijní a profesní orientací v návaznosti na vhodné pracovní uplatnění vzhledem k současnému i předpokládanému vývoji na trhu práce. Formou individuální a skupinové práce se orientuje především na žáky základních a středních škol a další specifické skupiny klientů, a to bez ohledu na to, zda se jedná o evidované uchazeče a zájemce o zaměstnání či nikoliv (Freibergová, 2013, s. 10 a s. 11).

Z analýzy činnosti informačních a poradenských středisek úřadů práce z roku 2013 vyplynulo, že téměř polovina dotázaných pracovníků informačních a poradenských středisek (dále jen „IPS“), má v současnosti k dispozici osvědčené postupy (příklady dobré praxe) pro poradenskou práci s mládeží, která se chystá ukončit ZŠ, SŠ nebo učiliště a že také tyto postupy využívá. Dalších 21,5 % tyto postupy nemá, ale kdyby byly, tak by je rádi využívali. Základní a také nejpočetnější skupinou klientů IPS jsou žáci základních škol (obvykle osmých a devátých ročníků). Typickou službou nabízenou této skupině jsou besedy k volbě povolání na ÚP, podávání informací o školách a oborech, individuální poradenství či testování zájmů. Výsledky ukázaly 13 typických služeb, které této skupině poskytuje přes 80 % IPS. Při analýze číselných údajů o počtu klientů v jednotlivých skupinách (odhadované údaje o počtu návštěv za jeden rok) bylo zjištěno pořadí obdobné – po žácích základních škol tvoří druhou nejčetnější skupinu uchazeči o zaměstnání (dospělí), dále studenti středních škol, kteří si vybírají navazující vzdělávání a absolventi v různých situacích.

V současné době v oblasti poradenství působí také více než 300 **soukromých personálních agentur**, které získávají na základě žádosti povolení ke zprostředkování zaměstnání od Ministerstva práce a sociálních věcí. V České republice jsou personální agentury sdruženy do Asociace Pracovních Agentur (APA), založené roku 2001, která je neziskovou nepolitickou profesní organizací sdružující agentury práce, převážně poskytovatele dočasné pracovní výpomoci. Podmínkou členství v této asociaci je povolení Generálního ředitelství úřadu práce ČR ke zprostředkování zaměstnání, přistoupení k jejímu Etickému kodexu a dodržování stanov. Jak uvádí na svých webových stránkách, každoročně obslouží minimálně 40 000 uchazečů o práci a zaměstnají minimálně 23 000 osob jako dočasně přidělené agenturní zaměstnance. Dalším minimálně 3 000 osobám zprostředkují zaměstnání přímo u firmy (APA, 2018).

Agenturní zaměstnávání pomáhá omezovat sféru šedé ekonomiky tím, že umožňuje uživatelům využít dočasně přidělené zaměstnance, jejichž vyhledání, přijetí, respektive propuštění je relativně jednoduché, na rozdíl od dosud značně rigidní právní úpravy pracovního poměru. Pro uživatele využívání agenturní práce šetří náklady na činnost personálních útvarů a na vlastní vyhledávání nových zaměstnanců. Tyto výhody jsou podstatné i přesto, že agenturní práce není při dodržování zákona levnější než zaměstnávání vlastních kmenových zaměstnanců neboť mzdové a ostatní pracovní podmínky agenturních zaměstnanců musí být v zásadě totožné jako podmínky srovnatelných zaměstnanců uživatele. K těmto nákladům je nutné připočítat marži, která představuje vlastní příjem agentury práce.

3 PROBLÉMY V OBLASTI VOLBY PROFESNÍ ORIENTACE

Volbu profesní orientace provází vždy určité problémy. A protože se první rozhodování o budoucí profesní orientaci odehrává okolo 14. až 15. roku, může být hned prvním problémem nedostatečná zralost jedince. I když volba budoucí profese není v podmínkách naší společnosti akt nezvratný, je to první významný životní krok. Právě nedostatečná vývojová zralost může vyvolávat další, s tím související jevy jako je nerozhodnost nebo nereálnost, budeme se jimi zabývat podrobněji v první podkapitole. Četnější problémy při volbě profesní orientace mohou řešit také žáci se speciálními vzdělávacími potřebami, a protože se jedná o téma docela obsáhlé, je mu věnována téměř celá druhá podkapitola.

3.1 Nerozhodnost a nereálnost při volbě povolání

Právě **nerozhodnost** je častým problémem při volbě povolání, vyskytuje se až u 60 % běžných ročníků jak žáků základních škol a studentů gymnázií. Tento problém je zároveň nejčastější příčinou návštěv v pedagogicko-psychologických poradnách a v posledních desetiletích řeší daný jev poradci, učitelé i vědci, kteří si kladou otázku, zda je původ problému v žákovi samotném nebo spíš v jeho okolí. Zajímavé je, že například věk nebo pohlaví nehraje až tak významnou roli, u věku se neprokázala vůbec, u pohlaví byla provedena výzkumná šetření, která přinesla smíšené výsledky, někde byli chlapci při volbě svého budoucího povolání jistější než dívky, ty měly zase na rozdíl od chlapců více informací o kariérním vývoji (Vendel, 2008, s. 100 a s. 102).

Nerozhodnost může mít mnoho příčin a my je můžeme rozdělit do dvou kategorií. První kategorii tvoří příčiny vnitřní, které můžeme ještě dále dělit na dlouhodobé, tedy ty, které souvisí s vývojovou zralostí jedince a pak na krátkodobé, které vyplývají z aktuální úrovně psychické výkonnosti. A pak příčiny vnější, které jsou způsobeny tlakem okolí.

Situační nerozhodnost je pouze přímým důsledkem tlaku prostředí a nepřímým výsledkem zvýšeného pocitu zodpovědnosti za tento důležitý krok. **Vývojová** nerozhodnost je projevem celkové nezralosti osobnosti, jde o jedince výchovně a sociálně nezralé, lehce ovlivnitelné a závislé na sociálním prostředí, kterým navíc chybí rodinný vzor. **Chronická** nerozhodnost je způsobena oslabením normální úrovně psychické výkonnosti způsobené akutním psychologickým problémem, projevuje se zvýšenou

mírou úzkostnosti, je dlouhodobějšího rázu a ani časem se výrazně nezlepšuje (Vendel, 2008, s. 104).

Další důležitým předpokladem při rozhodování o profesní orientaci je nastolení souladu mezi individuálními schopnostmi, zájmy a potřebami jedince s aktuální situací, zájmy a potřebami na trhu práce. Jednou z největších překážek v tomto procesu jsou **nerealistické kariérní aspirace** některých jedinců. Ty vychází buďto z mentální úrovně nebo fyzických možností jedince nebo mají příčinu v počtu přijímaných uchazečů případně ve slabém školním prospěchu. Úkolem všech, kdo se podílí na procesu rozhodování o budoucí profesi, je vhodným a citlivým způsobem nerealistickou volbu takovým osobám rozmlouvat, vysvětlovat a argumentovat, z jakého důvodu je jejich volba nereálná a že tím předejdou případným dalším problémům v budoucnu.

3.2 Volba povolání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami

Žáci se **speciálními se vzdělávacími potřebami** (dále jen „SVP“) jsou specifickou skupinou zohledňovanou nejen při vzdělávání, ale i při volbě povolání, proto je nutné přistupovat k nim individuálně a zvolit vhodné metody. Individuální přístup je důležitý také při zjišťování jejich profesní orientace.

Aktuální stav speciálních vzdělávacích potřeb žáka ovlivňuje, zda byla náprava zahájena včas, byla úspěšná a dokončená. Také průběh dosavadní školní docházky, individuální přístup nebo absolvování školy ve specializované třídě jsou další významným faktory, které tento stav ovlivňují. Neméně důležitá je dosavadní výchova v rodině, její systematičnost, dostatečná výchovná opatření, styl výchovy a v neposlední řadě také povědomí rodičů o specifické problematice jejich dítěte. Důležitou skutečností je také to, zda byla nebo nebyla vytvořena citová vazba v dané rodině. Všechny výše uvedené faktory se promítají nejen do aktuálního stavu speciálních vzdělávacích potřeb žáka, ale i do uvažování o jeho profesní orientaci.

Vyšetření profesní orientace se provádí koncem 2. pololetí 8. ročníků základních škol, nejpozději na začátku 9. ročníku a netýká se jenom žáků se SVP. Je určeno všem, kteří si chtějí ověřit, zda jimi vybraná střední škola nebo učební obor jsou pro ně vhodné, většinou trvá cca 3,5 hodiny, probíhá individuálně i skupinově a využívají se při něm standardizované psychologické testy, které jsou většinou administrovány na PC. Po skončení vyšetření a vyhodnocení získaných dat jsou poskytovány individuální

konzultace žákům i rodičům. Důvodem brzkého termínu vyšetření je, že mnoho středních škol a učilišť organizuje dny otevřených dveří již koncem září. Na vyšetření profesní orientace žáka se podílí výchovný poradce, třídní učitel, učitelé předmětů, které se týkají volby povolání, psycholog a speciální pedagog. Vyšetření profesní orientace se skládá z pedagogické diagnostiky, psychologické diagnostiky, speciálně pedagogické diagnostiky, vyhodnocení pedagogického a psychologického a písemného závěru z pedagogické, psychologické a speciálně pedagogické diagnostiky.

Pedagogická diagnostika se zaměřuje na přípravu žáka na vyučování, které zahrnuje domácí úkoly, pomůcky a pak na práci žáka v hodině, ať už samostatnou nebo s dopomocí učitele. Sleduje se při ní schopnost koncentrace, udržení pozornosti a pracovního tempa, což je rychlost při plnění úkolů a dodržování časových limitů. Dále se zabývá ověřováním znalostí žáka a věnuje pozornost jak jeho studijním výsledkům, tak jeho výchovným obtížím. Je prováděna formou rozhovoru s třídním učitelem, ostatními vyučujícími a rodiči případně formou dotazníkového šetření. Takto získané informace pomáhají získat představu o studijních předpokladech žáka. Výsledky pedagogické, psychologické a speciálně-pedagogické diagnostiky se nakonec ještě jednou probírají a porovnávají na společné schůzce výchovného poradce, psychologa, speciálního pedagoga a třídního učitele, případně učitelů předmětů, které se k volbě oboru vztahují, či je speciální vzdělávací potřeby ovlivňují.

Rodičům je sděleno stanovisko psychologa a speciálního pedagoga ke struktuře a úrovni intelektových schopností žáka ve vztahu k úspěšnosti ve zvoleném oboru, jeho osobnostní charakteristika a zájmové zaměření buďto v souladu nebo nesouladu se zvoleným oborem. U žáků se SVP speciální vzdělávací potřeby žáka ve vztahu k potřebám zvoleného oboru a aktuální stav SVP ve vztahu k úspěšnosti ke zvolenému oboru. Pak je jim sděleno stanovisko výchovného poradce, které se týká porovnání výsledků psychologického vyšetření se školními výsledky žáka, porovnání školních a pracovních návyků žáka s nároky zvoleného oboru. Zjišťuje se, zda je rodina schopna poskytovat žákovi pomoc při studiu, následuje doporučení vhodných studijních nebo učebních oborů a informace o přijetí na určité typy škol bez vykonávání přijímacích zkoušek na základě studijního průměru, dále informační brožury, přehledy, adresy internetových stránek, termíny dnů otevřených dveří a také jsou seznámeni s administrací přijímacího řízení, vyplnění a odevzdání přihlášek ke studiu a možnostech dalších konzultací.

4 SHRUTÍ TEORETICKÉ ČÁSTI

V teoretické části práce je v první kapitole provedena rešerše vybraných faktorů, které mají na volbu profesní orientace významnější vliv. K vnitřním patří především osobnost a její struktura, rysy, temperament a charakter, k vnějším rodina, škola, vrstevnické skupiny a také nemůžeme opomíjet vliv sociálního a kulturního prostředí. Ukazuje se, že motivace a vlastní zájem jedince je činitelem, významně ovlivňující jeho rozhodování o budoucí profesní orientaci.

V druhé kapitole je provedena deskripce systému kariérového poradenství poskytovaných školami u nás i v zahraničí, jejich srovnání a také jaké jsou další možnosti poradenských služeb, které fungují pod úřadem práce anebo v rámci soukromých agentur.

Třetí kapitola identifikuje některé problémy, které se při volbě profesní orientace mohou vyskytovat, např. nerozhodnost nebo nerealistické kariérní aspirace některých jedinců a dále se věnuje zvláštnostem volby povolání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.

Pro zjištění motivů v rozhodovacím procesu žáka o výběru vzdělávací dráhy bude kromě teoretické rešerše provedena v praktické části sekundární analýza dat, kde bude srovnán celorepublikový vývoj s trendem ve Zlínském regionu a dále bude realizováno hodnocení formou dotazníkového šetření. Dotazníkové šetření však není ze své povahy schopno plně postihnout všechny motivy, které mohou hrát hlavní roli v rozhodovacím procesu žáka. Vliv této limity do značné míry snížily teoretické rešerše motivů, které nejčastěji ovlivňují rozhodovací proces žáků.

S ohledem na typ a rozsah práce ovšem nebude voleno reprezentativní šetření a to vzhledem k rozsahu výběrového souboru, i vzhledem ke struktuře dotazovaných žáků, nýbrž bude provedeno šetření charakteru případových studií vybraných škol.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 DESIGN VÝZKUMU

V této kapitole prezentujeme design výzkumného šetření, které jsme koncipovali jako sekundární analýzu veřejně dostupných statistických dat následně provázanou na dotazníkové šetření mezi žáky základních a středních škol. Sekundární analýza byla provedena jako vyhodnocení veřejně dostupných dat informačního portálu Národního ústavu pro vzdělávání (dále jen „NÚV“) a portálu Zkola a porovnání vývojových trendů celorepublikových a vývojových trendů ve Zlínském kraji.

5.1 Cíle práce a výzkumné otázky

Hlavním cílem empirické části práce je zjištění motivů v rozhodovacím procesu žáka o výběru vzdělávací dráhy, a to v návaznosti na poznání hlavních aspektů nabídky a poptávky v oblasti středoškolského vzdělávání ve Zlínském kraji. Zvoleno bylo hodnocení formou dotazníkového šetření, které se za tímto účelem běžně využívá, s doplněním o analýzu sekundárních dat. Ovšem s ohledem na typ a rozsah práce nebylo voleno reprezentativní šetření a to vzhledem k rozsahu výběrového souboru, i vzhledem ke struktuře dotazovaných žáků, nýbrž bylo provedeno šetření charakteru případových studií vybraných škol. V tomto kontextu je potřeba přistupovat k interpretaci dat s omezeními vyplývajícími z absence reprezentativnosti šetření.

Pro naplnění hlavního cíle empirické části práce byly formulovány následující, logicky provázané, cíle dílčí:

1. zhodnotit nabídku středoškolského vzdělávání ve Zlínském kraji a vybrané aspekty volby žáků z této nabídky, a to v kontextu srovnání s celorepublikovými tendencemi,
2. identifikovat motivy ovlivňující budoucí volbu střední školy ze strany žáků základní školy,
3. identifikovat motivy skutečné volby střední školy ze strany žáků střední školy, a to včetně kontextu budoucí orientace vzdělávací či profesní kariéry,
4. syntetizovat poznatky předchozích tří bodů ve formě hlavních zjištění a doporučení.

V návaznosti na dílčí cíle byly formulovány výzkumné otázky:

1. Jaká je nabídka středoškolského vzdělávání ve Zlínském kraji v kontextu volby z ní ze strany žáků, respektive celorepublikových trendů?

2. Jaké jsou motivy ovlivňující budoucí volbu střední školy ze strany žáků základní školy?
3. Jaké jsou motivy skutečné volby střední školy ze strany žáků střední školy, a to včetně kontextu budoucí orientace vzdělávací či profesní kariéry?
4. Jaká doporučení vyplývají z poznatků tří předchozích výzkumných otázek?

5.2 Výzkumný vzorek dotazníkového šetření

Dotazníkového šetření se účastnili žáci z pěti tříd devátých ročníků na dvou základních školách a žáci z šesti tříd třetího ročníku na střední škole ve Zlínském kraji. Všechny oslovené školy, základní i střední si přály zůstat v anonymitě. Budeme je nazývat základní škola A, základní škola B a střední škola. Na základní škole A bylo vyplněno 44 dotazníků ve dvou třídách 9. ročníku, na druhé základní škole B bylo zodpovězeno 64 dotazníků ve třech třídách 9. ročníku. Dotazník sestavený pro žáky základní školy vyplnilo celkem 108 žáků, kteří byli v den vyplňování přítomni ve škole, 15 dotazníků bylo vyřazeno z důvodu nesprávného vyplnění.

Dotazník sestavený pro střední školu vyplnilo celkem 102 žáků z šesti tříd třetího ročníku SŠ, kteří byli z celkového počtu 184 přítomni ve škole ve stanovený den a zároveň byli ochotni dotazník vyplnit. Osm dotazníků bylo vyřazeno z důvodu chybného vyplnění (zaškrtnutí více odpovědí, vynechání odpovědí), vyhodnoceno bylo 94 dotazníků. Střední škola byla opět vybrána na základě dostupného výběru. Žáci čtyř tříd studují čtyřletý obor středního vzdělání s maturitní zkouškou (SOŠ), a dvě třídy žáků studují tříleté obory středního vzdělání s výučním listem (SOU). Ze SOŠ byl vybrán obor Informační technologie, dotazník vyplnilo 47 žáků, z dalšího oboru Mechanik elektrotechnik, bylo vyplněno 13 dotazníků. Žáci SOU z oboru Kadeřník, kde bylo získáno 12 dotazníků a oboru Elektrikář silnoproud, dotazníky vyplnilo 10 žáků, obor Prodavač 5 žáků a obor Elektrikář 7 žáků.

5.3 Fáze šetření a postup analýzy dat

Na základě dvou fází šetření byla realizována analýza dat za využití popisných statistik. Zaměřili jsme se na přehledové shrnutí nejzásadnějších výstupů za obě fáze šetření zvlášť, ale posléze také na jejich provázání. Výsledky, jejich interpretace, shrnutí a limity prezentují následující kapitoly praktické části.

V první kapitole analytické části je zhodnocena nabídka a struktura středoškolského vzdělání ve Zlínském regionu, včetně zhodnocení demografického vývoje Zlínského regionu a jejich celkového dopadu na volbu profesní orientace z hlediska uplatnitelnosti na trhu práce. Dále jsou formou sekundární analýzy porovnána celorepubliková data s daty Zlínského regionu. Získané údaje však ukazují až konečné rozhodnutí žáků, tj. poskytují odpověď na otázku, jakou vzdělávací dráhu si žák vybral, případně které vzdělávací dráhy nejsou vybírány.

Z těchto dat se ovšem nedovídáme, co bylo motivem žáka při výběru, proto je v další kapitole provedeno dotazníkové šetření (na dvou základních a jedné střední škole ve Zlínském kraji), kde žáci odpovídají na otázky, které se tématu týkají. Na základě vyhodnocení výsledků analýz a vyhodnocení výsledků dotazníkového šetření budou vyhledovány nejčastější motivy, které nejvíce ovlivňují žáky při rozhodování o své profesní dráze. Výsledky budou podkladem návrhů možného řešení pro optimální volbu profesní orientace v návaznosti na možnou uplatnitelnost na trhu práce v závěru práce.

6 ANALÝZA SOUHRNNÝCH DAT A INTERPRETACE VÝSLEDKŮ

Záměrem sekundární analýzy dat je srovnání nabídky středních škol a oborů Zlínského regionu ve vztahu k celorepublikové nabídce středoškolského vzdělávání a zhodnocení tendencí, které při svém rozhodování o profesní orientaci žáci upřednostňují. Takto se tato kapitola vztahuje k prvnímu dílčímu cíli práce a hledá odpovědi na první výzkumnou otázku.

6.1 Vymezení území Zlínského regionu

Dalším důležitým pojmem bakalářské práce je pojem region, který definuje předmět výzkumu z prostorového hlediska. Toušek et al. (2008) uvádějí několik přístupů k vymezení tohoto pojmu, včetně rozlišení tzv. funkčních a administrativních regionů. Zatímco první z těchto dvou typů regionů stanovuje území regionu prostřednictvím přiřazených, funkčních vazeb (např. dojížděka do zaměstnání, škol apod.), druhý typ vymezuje území regionu politicky. Pro účely této práce je sledován druhý z těchto přístupů, když pojem Zlínský region byl ztotožněn s územím Zlínského kraje v jeho administrativně-správních hranicích.

6.2 Věková struktura a vývoj počtu žáků Zlínského regionu

V roce 2016 žilo podle údajů statistické ročenky Zlínského kraje - 2017 na jeho území 583 698 obyvatel, zvýšil se podíl obyvatel v poproduktivním věku, starších 64 let oproti roku 2015 o 0,6 % a tato kategorie tvoří 19,4 % celkového počtu obyvatel. Přesto je věková struktura z ekonomického hlediska zatím stále příznivá. Zejména věková kategorie do 14 let, která je významná právě pro středoškolské vzdělávání, podle tabulky č. 1 zaznamenala každý rok nárůst, rozdíl mezi rokem 2012 a 2016 je 2 130 obyvatel.

Tab. 1. Vývoj věkové struktury obyvatel Zlínského kraje 2012 - 2016

ve věku:	2012	2013	2014	2015	2016
0–14	84 163	84 554	84 963	85 652	86 293
15–64	401 633	397 208	393 025	388 916	384 285
65 a více	101 897	104 537	107 273	110 108	113 120

*Vlastní zpracování s využitím dat ČSÚ

Síť předškolních a školních zařízení v kraji představuje 315 mateřských škol, 258 základních škol, 16 gymnázií, 68 středních škol, 10 vyšších odborných škol, sídlo zde mají 2 vysoké školy. Z další tabulky (Tab. 2) je patrné, že počet dětí v mateřských školách dosáhl vrcholu ve školním roce 2013/2014, od té doby již mírně klesá a v loňském školním roce opět dosáhl úrovně školního roku 2012/2013. Co se týká žáků základních škol, tam je patrný nárůst silných populačních ročníků z let 2008 a 2009. Podle vývoje počtu dětí MŠ a žáků ZŠ čeká v dohledné době střední školy krátkodobý nárůst počtu žáků.

Tab. 2. Vývoj počtu dětí a žáků ve Zlínském kraji od roku 2012

	2012/2013	2013/2014	2014/2015	2015/2016	2016/2017
Děti v MŠ	19 989	20 384	20 330	20 278	19 972
Žáci v ZŠ	46 183	46 938	48 123	48 866	49 411
Žáci v SŠ	26 861	25 168	24 389	24 151	24 117

*Vlastní zpracování s využitím dat ČSÚ

6.3 Nabídka středních škol a struktura oborů vzdělání ve Zlínském regionu

Od školního roku 2010/2011 se snížil počet středních škol ve Zlínském regionu, jak je uvedeno v tabulce č. 1, ze 78 na 68 zařízení. Zlínský kraj se však svým postojem ke středním školám odlišuje. Se slučováním málo vytížených škol začal s předstihem, už v roce 2002 a v době, kdy se z toho stalo celospolečenské téma, byla optimalizace již téměř hotova. Nejvíce sloučení proběhlo v období let 2004 až 2012. Zároveň je z tabulky č. 2 patrné, že zůstala zachována poměrně široká nabídka středních škol ve všech okresech Zlínského kraje.

Tab. 3. Počty středních škol Zlínského kraje podle okresů od roku 2010 - 2017

Školní rok	Okres				Kraj
	Kroměříž	Uherské Hradiště	Vsetín	Zlín	
2010/2011	20	18	17	23	78
2011/2012	19	17	16	22	74
2012/2013	18	16	16	21	71
2013/2014	16	16	15	20	67
2014/2015	15	16	15	21	67
2015/2016	15	16	16	20	67
2016/2017	15	16	16	21	68

*Vlastní zpracování s využitím dat ČSÚ

Síť škol na území Zlínského kraje lze považovat za stabilizovanou, zásadní otázka je tak spojena teprve s nabídkou oborů, ze které žáci vybírají, přičemž tento výběr v budoucnu zásadním způsobem ovlivňuje profesní směřování žáka. Procházková (2017) zde upozorňuje na jeden z tradičních problémů managementu ve vzdělávání v podobě hledání souladu mezi nabídkou oborů a poptávkou na trhu práce. V současnosti módním trendem je zdůraznění nedostatků pracovníků v technických profesích, ale rovněž v některých dalších profesích (např. zdravotnictví), a naopak zdůraznění otázek uplatnitelnosti žáků studujících společensky a ekonomicky orientované obory. Podstata těchto úvah je přitom dána vývojem počtu žáků v rámci jednotlivých oborů vzdělávání, kdy lze především pozorovat pokles počtu absolventů středního odborného vzdělávání (viz např. tabulka 3 pro relativní pokles podílu absolventů těchto oborů ze 42 % absolventů v roce 2010 na 38% podíl absolventů v roce 2016 pro ČR a analogicky 36% podíl v případě Zlínského kraje pro rok 2016 v tabulce 4).

Tab. 4. Struktura absolventů SŠ podle oborů v období 2010 – 2016 v ČR

Přehled oborů vzdělání	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Střední vzdělání s výučním listem - H, E	27 588	27 972	27 310	24 994	23 564	22 929	21 346
Střední vzdělání (bez MZ a výučení) - J	46	59	41	54	72	78	49
Gymnaziální vzdělání - K	24 198	23 862	23 888	22 686	21 138	20 533	20 221
Střední odborné vzdělání s MZ - M	43 372	40 679	39 825	39 033	32 697	29 798	27 421
Střední OV s MZ a odb. výcvikem - L/O	7 241	5 607	5 524	5 070	4 206	3 707	3 149
Celkem z oborů po ZŠ	102 445	98 179	96 588	91 837	81 677	77 045	72 186

*Vlastní zpracování s využitím dat ČSÚ

Tab. 5. Struktura absolventů SŠ podle oborů šk. rok 2017/2018 ve Zlínském kraji

Obor/okres	Kroměříž	Uh. Hradiště	Vsetín	Zlín	Celkový součet
C	3	1	7	9	20
H+E	191	381	388	344	1304
K	224	388	261	420	1293
L	51	179	107	156	493
M	365	435	481	475	1756
Celkový součet	834	1384	1244	1404	4866

*Vlastní zpracování s využitím dat ČSÚ

Z porovnání počtu absolventů středních škol ve školním roce 2010/2011 a následně ve školním roce 2017/2018 v tabulkách č. 4 a 5 je zřejmé, že došlo k celkovému poklesu o 36 %. Když porovnáme vývoj v jednotlivých oborech, zachován zůstal jenom počet absolventů v jednoletých a dvouletých oborech typu C (střední vzdělání bez výučního listu a maturity). U gymnázií obor K poklesl počet absolventů jen mírně o 16,6 %, také u oborů H a E (střední vzdělání s výučním listem) o 19 %. Největší pokles zaznamenaly obory L o 70,4 % a M o 63 % a (střední vzdělání s maturitou).

Tab. 6. Struktura absolventů SŠ podle oborů šk. rok 2010/2011 ve Zlínském kraji

Obor/okres	Kroměříž	Uh. Hradiště	Vsetín	Zlín	Celkový součet
C	3	7	0	10	20
H+E	299	416	423	474	1612
K	283	416	328	525	1552
L	355	442	440	431	1668
M	569	607	769	842	2787
Celkový součet	1509	1888	1960	2282	7639

*Vlastní zpracování s využitím dat ČSÚ

Základní hrubý obraz o vývoji struktury absolventů SŠ podle oborů ovšem zakrývá další, již více detailní, problémy vzdělávacího systému Zlínského kraje:

- V případě některých, především technických, oborů je zájem o daný obor minimální a školy tak mají problémy otevírat pro daný obor výuku (např. čalouník, lakýrník, karosář a stavební obory). Střední průmyslová škola stavební ve Valašském Meziříčí začala z tohoto důvodu od roku 2007 finančně podporovat z rozpočtu Zlínského kraje obory instalatér, klempíř, zedník, tesař, malíř a od 1. 9. 2018 i obor truhlář, snaží se tak s větším či menším úspěchem motivovat případné zájemce o požadované obory vzdělávání s výučním listem. Význam tohoto problému roste v kontextu skutečnosti, že v odvětvové struktuře zaměstnanosti Zlínského

kraje má průmysl nejvýznamnější podíl (podle statistických údajů z roku 2016 průmyslové podniky zaměstnávají 43,6 % zaměstnaných) ze všech krajů České republiky. Nevyhovující výběr profesní orientace žáka, ve vazbě na nízký počet pracovních míst v sektoru služeb (sektor služeb je ve Zlínském kraji relativně méně zastoupen na úkor průmyslu), pak může vést žáky k rozhodnutí hledat práci, a tím i místo rezidenční lokalizace, mimo území Zlínského kraje.

- Vedle vlastní struktury počtu absolventů, kterou lze ovlivňovat řízením na krajské úrovni a stanovením počtu přijímaných žáků, lze za negativní aspekt výše popsaného procesu považovat otázku zájmu o daný studijní obor, kdy v případě nutnosti přijímat všechny žáky hlásící se ke studiu daného oboru může klesat jejich kvalita. Možným indikátorem tohoto problému mohou být také výsledky žáků v externích zkouškách, jako je například společná část maturitní zkoušky. Zde žáci technických oborů a SOŠ pedagogických a humanitních tradičně dosahují nejen v matematice, ale také v anglickém jazyce a českém jazyce a literatuře nižších výsledků než žáci gymnázií nebo SOŠ ekonomických a to jak ve Zlínském kraji, tak i celkově.

Profesní orientace žáků tak je nutně ovlivňována uvedenými úvahami, kdy vedle potenciálu uplatnění žáka na trhu práce hraje nutně svou roli také úvaha o kvalitě vzdělání na dané škole a obecně o kvalitě školního klimatu. V tomto rozhodování vstupuje do hry také socioekonomický původ žáka, včetně vlivu rodičů. Žáci gymnázií jsou pak častěji rekrutováni z prostředí charakteristického vyšším socioekonomickým statutem. Konečně uvedené úvahy musí respektovat vliv současných socioekonomických trendů, kdy módní trend podpory technických oborů se může ukázat být krátkodobého charakteru s ohledem na rychle se měnící podmínky trhu práce. Tato skutečnost činí kvalitu odhadů budoucích potřeb na trhu práce méně jistou a zároveň nástup průmyslu 4.0 (čtvrtá průmyslová revoluce neboli robotika) může vést ke snížení poptávky po zaměstnancích v sektoru průmyslu.

Existující „tvrdá“ statistická data neuchopují motivy žáka v uvedeném rozhodovacím procesu. Údaje, které jsou v tomto směru k dispozici, ukazují až konečné rozhodnutí žáka, tj. poskytují odpověď na otázku, jakou vzdělávací dráhu si žák vybral, případně které vzdělávací dráhy nejsou vybírány. Z těchto dat se ovšem nedovídáme, co bylo motivem žáka při výběru dané vzdělávací dráhy, proto práce pokračuje analýzou výsledků dotazníkového šetření.

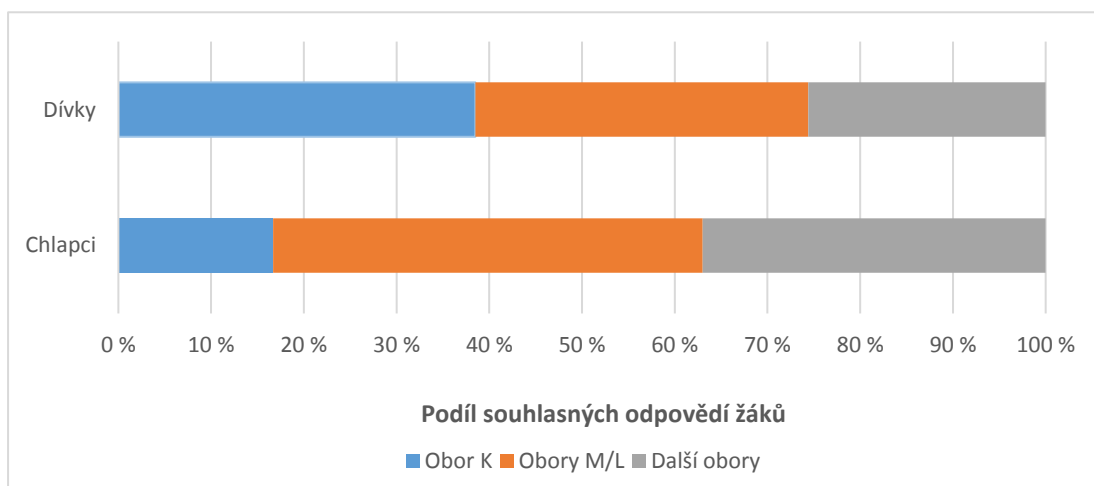
7 ANALÝZA VÝSLEDKŮ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ

Provedenou analýzou souhrnných dat Zlínského regionu (např. síť škol, struktura absolventů oborů středního vzdělávání) byly identifikovány některé indikátory problémů, které mohou ve vztahu k profesní orientaci nastat a byly naznačeny také jejich možné příčiny. Abychom mohli lépe pochopit problematiku volby profesní orientace žáků zejména z hlediska uplatnitelnosti na trhu práce, byly doplněny její výsledky dotazníkovým šetřením, které proběhlo na dvou základních a jedné střední škole ve Zlínském regionu. Takto se tato kapitola vztahuje k druhému a třetímu dílčímu cíli práce a hledá odpovědi na druhou a třetí výzkumnou otázku.

7.1 Analýza a interpretace výsledků dotazníkového šetření na ZŠ

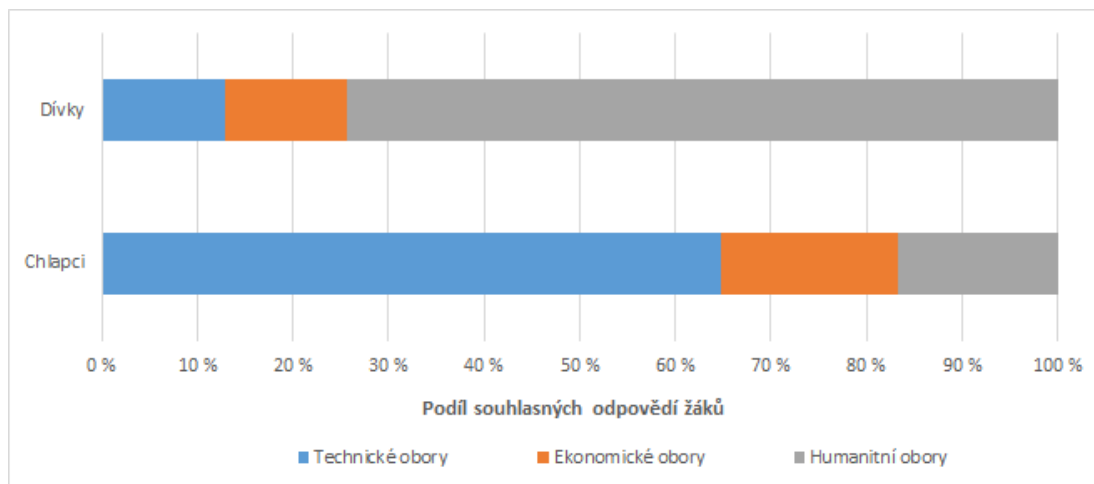
Dotazníkového šetření se zúčastnilo celkem 108 respondentů ze dvou základních škol ve věku 14 – 16 let. Kvůli formálním nedostatkům bylo 15 dotazníků vyřazeno, vyhodnoceno bylo 93 dotazníků. Z celkového počtu 93 respondentů tvořily dívky 42 % a chlapci 58 %.

První hodnocená otázka dotazníkového šetření se zaměřila na zjištění, jaký obor by dotazovaní žáci chtěli studovat. Zde 40 respondentů (tj. 43 %) preferovalo ve svých odpovědích SOŠ maturitní obor, pouze 15 respondentů (16,1 %) SOŠ bez maturity a 38 respondentů (40,9 %) gymnázium. Dívky převládaly u volby gymnázia a chlapci u SOŠ maturitní obor (viz obrázek č. 1). Odpovědi žáků základní školy tak potvrzují výše uvedená zjištění, že tolik žádané učební obory si prioritně volí pouze malé procento žáků.

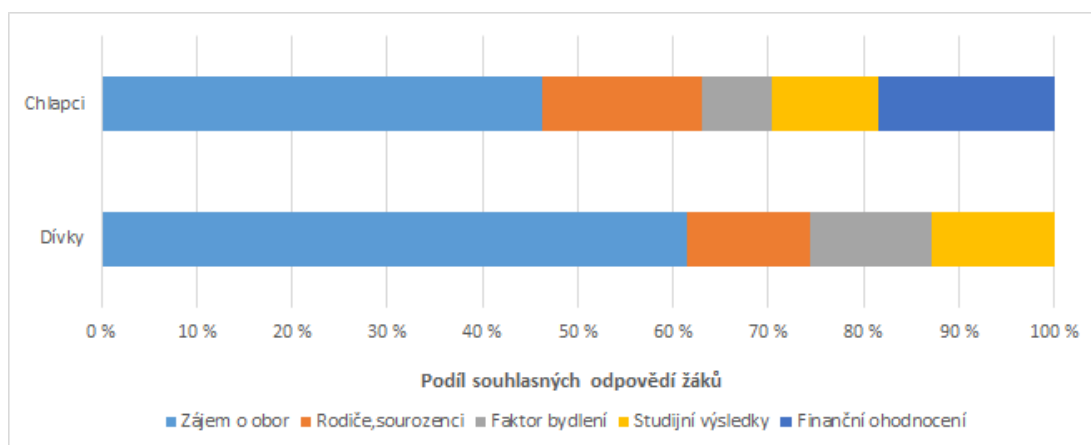
Obrázek 1 – vybrané obory vzdělávání

Druhá hodnocená otázka dotazníkového šetření se zajímala o to, zda dotazovaní žáci dávají přednost technickým, ekonomickým či humanitně zaměřeným oborům. Zde jsou v odpovědích žáků téměř rovnoměrně zastoupeny technické obory (43 %) a humanitně zaměřené obory (40 %), přičemž zásadní rozdíl je v tomto ohledu pozorován v odpovědích chlapců, kteří výrazně častěji volí odpověď spojenou s technickými obory (65 %), zatímco dívky častěji uvádějí humanitně zaměřené obory (74 %).

Obrázek 2 – zaměření vybraných oborů

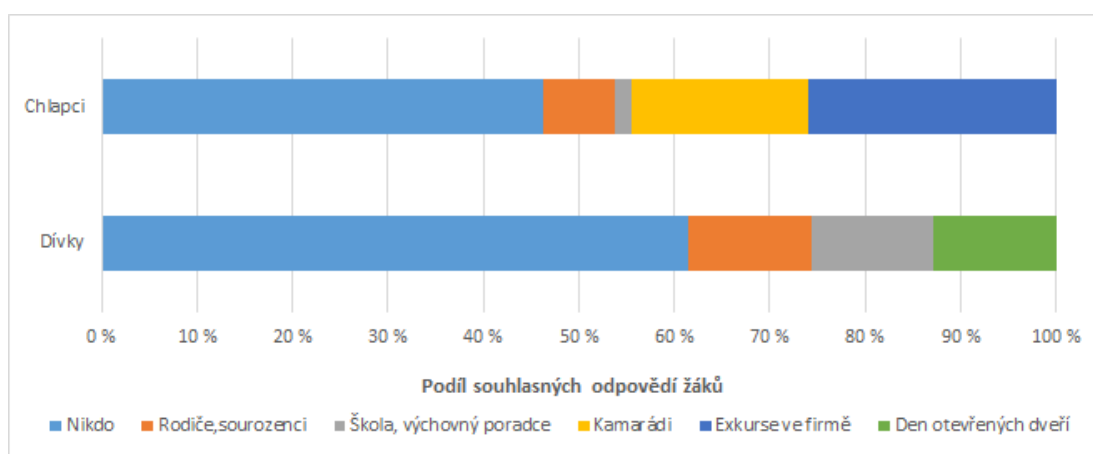
Na další hodnocenou otázku co bylo při výběru školy pro ně rozhodující, většina žáků uvedla svůj zájem o obor (53 %), následovalo, že stejný obor studovali rodiče, sourozenci nebo kamarádi (15 %), nedostatečné studijní výsledky (12 %) a vysoké finanční ohodnocení v oboru (11 %), pouze malé procento uvedlo jiné důvody (viz obrázek č. 3).

Obrázek 3 – důvod pro výběr školy

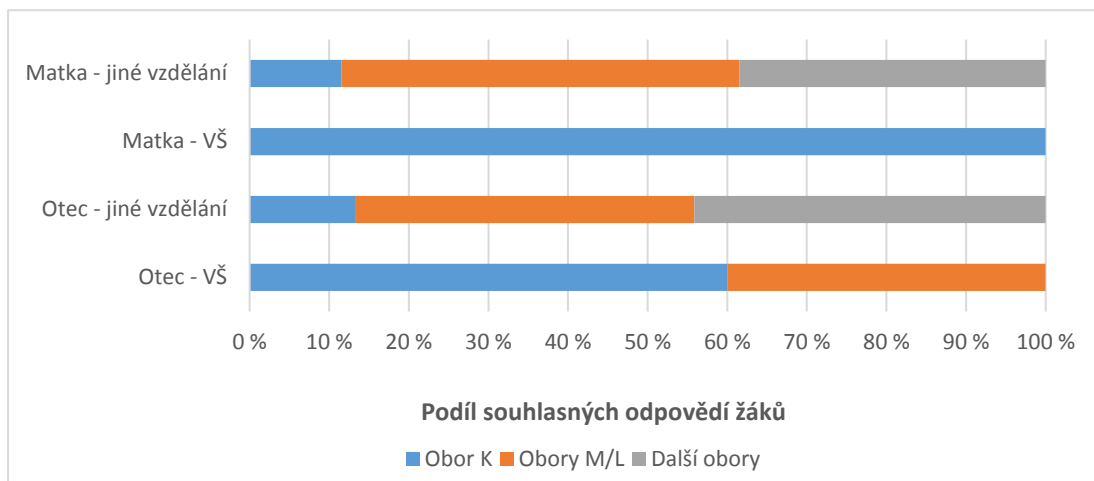
Následovala otázka, kdo nebo co žáky při výběru školy nejvíc ovlivnilo. Na výběr měli sedm možností odpovědí, 62 % dívek a 46 % chlapců uvedli, že nikdo, protože

měli ve výběru školy jasno. Zajímavé je, že exkurze ve firmě ovlivnila rozhodnutí pouze u chlapců a to u více než čtvrtiny (26 %), dívky tuto možnost neuvedly vůbec, což souvisí s tím, že si spíše vybírají humanitní a ne technické obory. Takže dívky jako alternativní možnost uvedly ve 13 %, že je v rozhodování ovlivnil den otevřených dveří a naopak chlapci na tuto možnost nerefletovali. Téměř 19 % chlapců ovlivnili v rozhodování kamarádi, což patrně souvisí s vlivem vrstevnických skupin, jak se uvádí již v teoretické části práce. Téměř 13 % dívek ovlivnila škola, učitelé nebo výchovný poradce, chlapci tuto možnost uvedli pouze v necelých 2 % případech (viz obrázek č. 4).

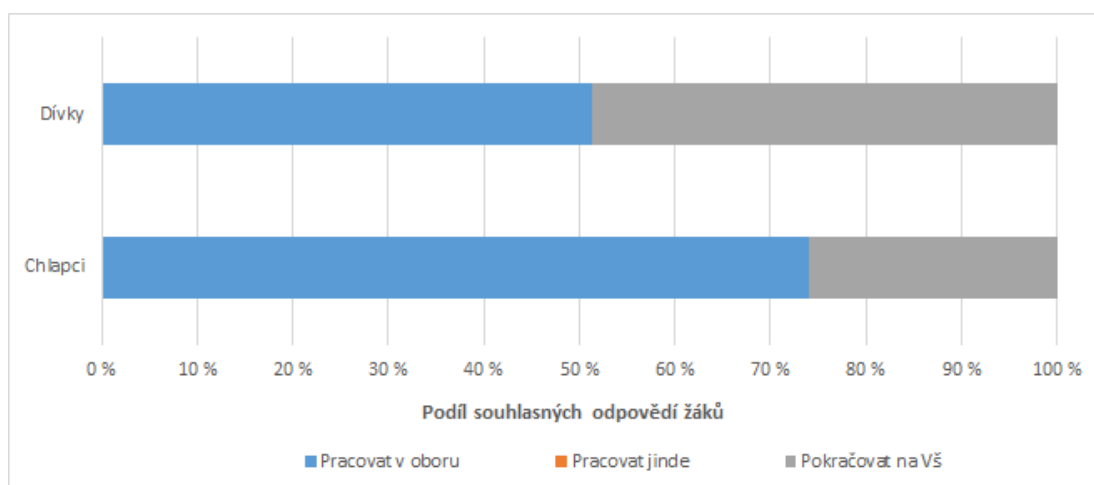
Obrázek 4 - kdo nebo co žáky při výběru nejvíce ovlivnilo

Dalším významným faktorem, který má vliv na rozhodování o profesní orientaci je rodina. Že se nejedná jen o faktor motivační, ale také socioekonomický, se ukázalo i v dotazníkovém šetření na základní škole především u respondentů, kteří si zvolili gymnázium. Gymnázium volila jako možnost svého dalšího studia celkem čtvrtina žáků, nicméně v případě žáků, jejichž otec měl vysokoškolské vzdělání, to již bylo 60 % žáků a v případě žáků, jejichž matka měla vysokoškolské vzdělání, dokonce všichni žáci preferují studium na gymnáziu (viz obrázek č. 5).

Obrázek 5 - Vyběr oboru v závislosti na vzdělání rodičů

Poslední hodnocená otázka se týkala budoucnosti žáků, na výběr měli tři možnosti, buďto pracovat v oboru, pracovat v jiném oboru (případně uvést jakém) nebo pokračovat ve studiu na vysoké škole. Možnost pracovat v jiném oboru nevedl žádný z žáků. Důvody této skutečnosti byly dodatečně zjišťovány prostřednictvím rozhovorů s vyučujícími dotazovaných žáků, přičemž za hlavní identifikovaný důvod absence dané odpovědi ze strany žáků, který z těchto rozhovorů vyplynul, je možné považovat dynamický vývoj představ žáků o svém budoucím profesním uplatnění v čase. Pracovat v oboru po skončení studia plánuje 74 % chlapců a 51 % dívek, pokračovat v dalším studiu na vysoké škole chce 26 % chlapců a 49 % dívek. (viz obrázek 6.)

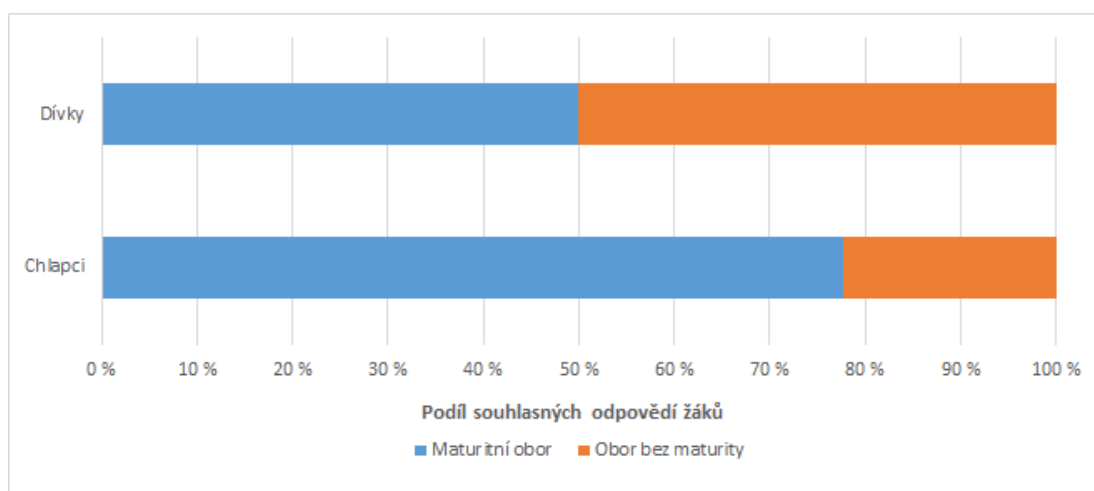
Obrázek 6 - plány po ukončení současného studia

7.2 Analýza a interpretace výsledků dotazníkového šetření na SŠ

Dotazníkového šetření se zúčastnilo 102 žáků třetího ročníku dvou maturitních oborů a čtyř učebních oborů vybrané SŠ ve věku 17 – 19 let, osm dotazníků bylo vyřazeno

z důvodu chybného vyplnění, vyhodnoceno bylo 94 dotazníků. Vzhledem k charakteru školy i oborům vzdělávání převažovali mezi respondenty chlapci 55 (58,5 %), dívek bylo 39 (41,5 %).

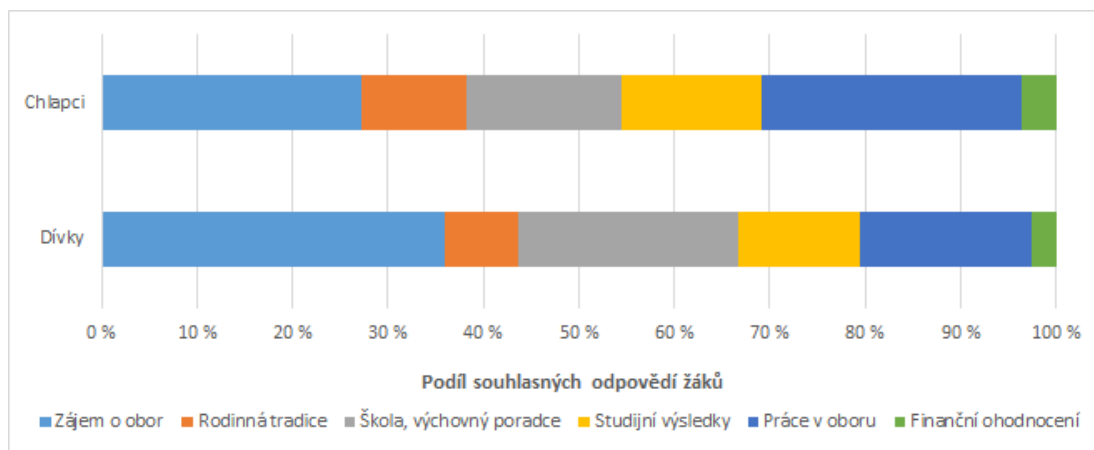
První hodnocená otázka dotazníkového šetření se zaměřila na zjištění, zda v současné době studují obor maturitní nebo bez maturity. Studijní obor zakončený maturitní zkouškou studovalo 51 % dívek a 67 % chlapců, obor bez maturity 49 % dívek a 33 % chlapců (viz obrázek č. 7).

Obrázek 7 - Obor studia podle pohlaví

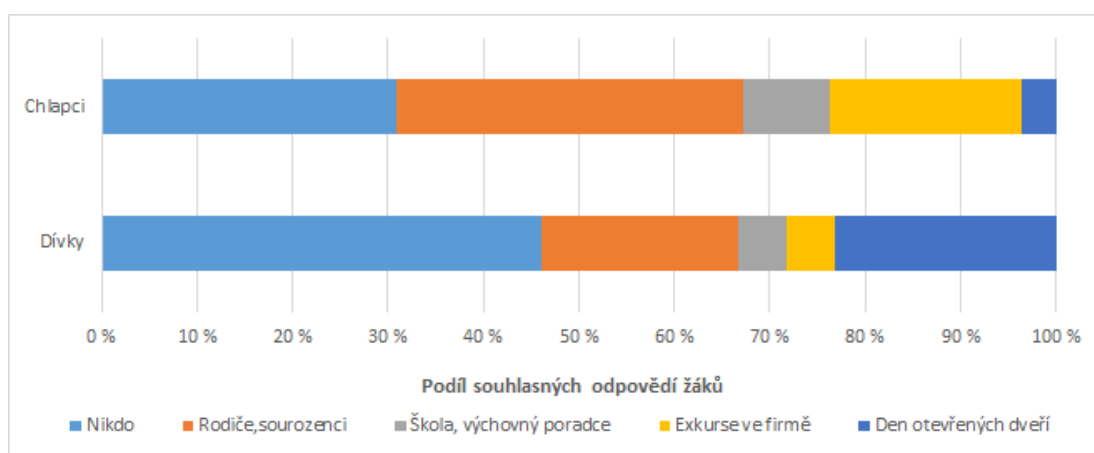
Druhá hodnocená otázka dotazníkového šetření se zajímala o důvody, které žáky vedly ke studiu na současné škole. Nejpodstatnější důvod pro volbu studia na současné škole uvedly dívky zájem o obor (36 %), chlapci (27 %), ale stejný výsledek byl zaznamenán u chlapců i u možnosti snadného získání práce v oboru (27 %), což se týká především oborů technicky zaměřených, děvčata uváděla tuto možnost v 18 % odpovědí.

Téměř čtvrtina dívek (23 %) uvedla důvod současné volby dostupnost školy, u chlapců to bylo pouze 16 %. Finanční ohodnocení bylo důvodem pro volbu pouze pro 3 % děvčat a 4 % chlapců (viz obrázek č. 8). Z toho vyplývá, že otázka finančního ohodnocení nebyla pro rozhodování o budoucí volbě povolání signifikantní.

Obrázek 8 - Důvod studia na současné škole

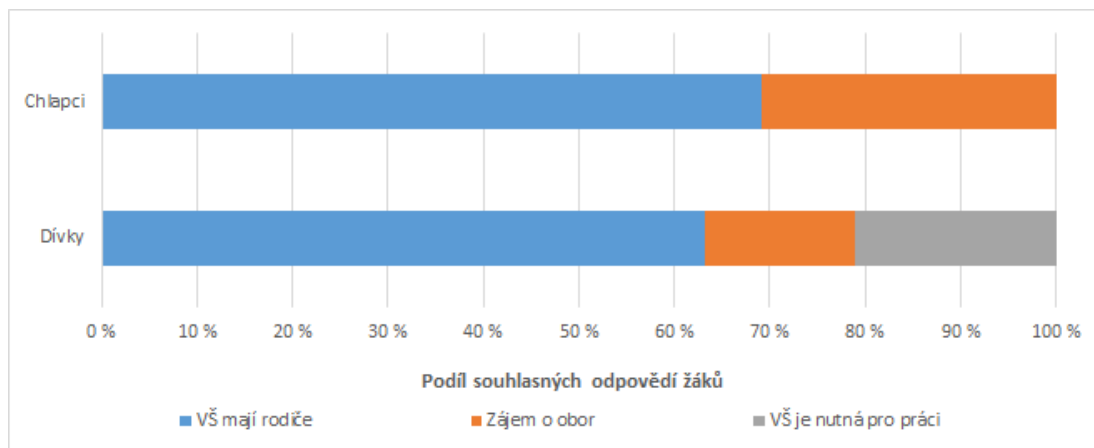
Na další hodnocenou otázku kdo nebo co respondenty nejvíce ovlivnilo při výběru současné školy, uvedli nejčastěji, že se rozhodovali sami (46 % dívek a 31 % chlapců), následovala odpověď rodiče, sourozenci (u dívek 21 %, u chlapců 36 %), exkurse, návštěva konkrétní firmy ovlivnila dokonce pětinu chlapců (20 %) a jen 5 % dívek, naopak tomu bylo u možnosti odpovědi den otevřených dveří – tuto možnost zvolila téměř čtvrtina dívek (23 %) a jen 4 % chlapců (viz obrázek č. 9).

Obrázek 9 - kdo nebo co ovlivnilo výběr školy

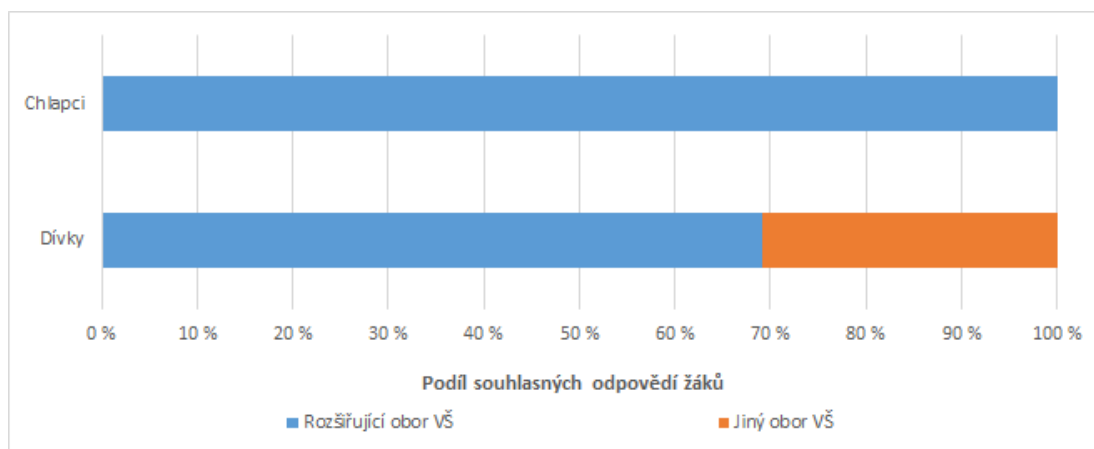
Pouze 24 % chlapců a 59 % dívek uvedlo, že by chtěli pokračovat ve studiu na vysoké škole. Studium vysoké školy zvažuje nejvíc respondentů, kteří zároveň uvedli, že alespoň jeden z rodičů má vysokoškolské vzdělání, u chlapců to bylo téměř 70 %, u dívek to bylo více než 60 % dotazovaných (obrázek č. 10). I u téměř dospělých nebo dospělých žáků střední školy, kteří chtějí studovat vysokou školu, převažují tendence ovlivnění ze strany rodičů. Otázkou zůstává, zda je to způsobeno vlivem socioekonomického prostředí, ve kterém žáci vyrostli (stylem výchovy, přejímání vzorů z nejbližšího okolí) nebo zda převažuje vliv vrozených dispozic (inteligence, nadání).

Obrázek 10 - důvod studia na VŠ

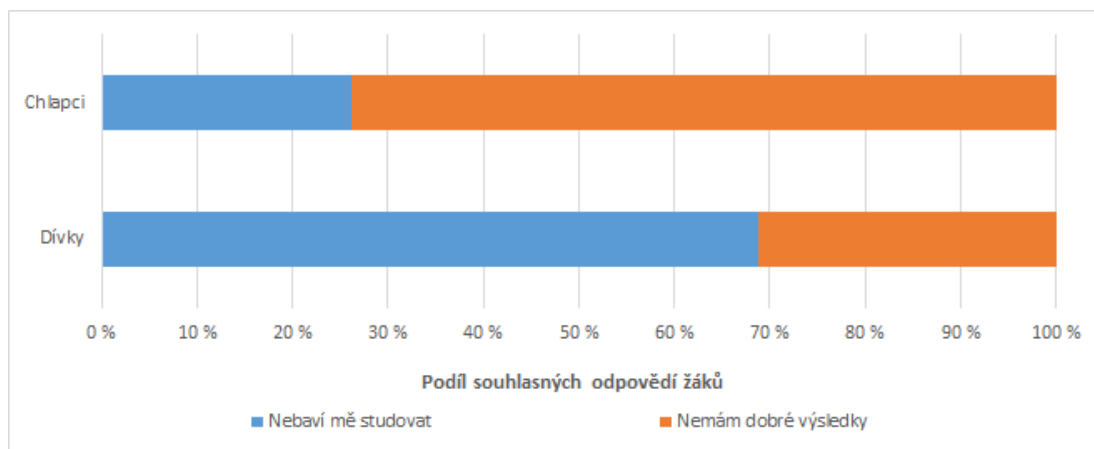
Další otázka dotazníkového formuláře zjišťovala, jestli hodlají žáci studovat obor rozšiřující současné vzdělání nebo obor jiný a doplnit jaký. Z žáků, kteří plánují studovat vysokou školu, by chtěli pokračovat v současném oboru všichni chlapci 100 % a téměř 70 % dívek. Zbývající dívky v doplňující odpovědi uvedly nejčastěji, že by chtěly studovat pedagogický nebo ekonomický obor.

Obrázek 11 – obory VŠ

Poslední otázka dotazníkového formuláře zjišťovala důvody, které byly příčinou nezájmu žáků o další studium na vysoké škole. Ačkoliv měli žáci na výběr pět možností, opakovaly se v odpovědích dívek i chlapců pouze dva důvody – nezáměr o studium a nedostatečné studijní výsledky. Alternativní odpovědi – nedostatek finančních prostředků, důvod, že si to nepřejí rodiče nebo vlastní důvod zůstaly bez povšimnutí.

Téměř 74 % chlapců uvedlo jako důvod špatný prospěch, u dívek převažovala odpověď, že je již nebaví studovat a to v 69 % odpovědí.

Obrázek 12 – důvody nestudovat VŠ

8 SHRUTÍ EMPIRICKÉ ČÁSTI

Tato kapitola naplňuje záměry čtvrtého dílčího cíle práce, respektive čtvrté výzkumné otázky, když shrnuje hlavní poznatky předchozích tří dílčích cílů.

Co se týče prvního dílčího cíle, byla v sekundární analýze dat zhodnocena vzdělávací nabídka Zlínského regionu a demografický vývoj, který se zdá být pro střední školy v dohledné době příznivý, neboť v horizontu několika málo let budou na střední školy přicházet ze základních škol silné populační ročníky, než zase postupně začne počet dětí klesat. Tato nabídka byla celkově zhodnocena jako dostatečná v počtu škol i v počtu nabízených oborů vzdělání, ovšem bylo by vhodné sladit nabídku struktury oborů vzdělávání s požadavky trhu práce ve Zlínském regionu. Pro účely zvýšení uplatnitelnosti absolventů prostřednictvím řízení nabídky vzdělávání s ohledem na prognózu vývoje trhu práce v kraji by bylo vhodné včas reagovat na výhled potřeb kvalifikovaných pracovníků u významných zaměstnavatelů regionu. To znamená podporovat úzkou spolupráci a také zlepšit komunikaci mezi školami, zaměstnavateli a úřady práce.

Co se týče druhého a třetího dílčího cíle, je potřeba formulované závěry z dotazníkového šetření vnímat a interpretovat s opatrností, s ohledem na rozsah a v kontextu omezení daných povahou dotazníkového šetření. Přesto můžeme konstatovat, že výsledky tohoto šetření většinou korespondují s tvrzeními, uvedenými v teoretické části práce. Prokázalo se, že velký vliv na rozhodování o profesní orientaci má především vlastní zájem žáků a to jak u žáků základní, tak u žáků střední školy. Dále bylo tímto šetřením potvrzeno, že významným činitelem, který ovlivňuje rozhodování je rodina a především vzdělání rodičů, což se ukázalo zejména v kontextu případné volby studia vysoké školy. Prokázalo se také, že vliv školy a výchovných poradců není tak významný a dokládá tak nevalné výsledky i z dalších šetření, zmiňovaných v teoretické části práce (viz kapitola 2.1 Systém poradenských služeb v ČR poskytovaný školami). Ve výsledcích statistického šetření z roku 2016 se uvádí, že téměř 70 % žáků na konci osmé třídy s výchovným poradcem o střední škole zatím vůbec nemluví a jen 1 % jich považovalo jejich radu obecně za rozhodující.

Konfrontujeme-li teoretické poznatky s výsledky sekundární analýzy, s výsledky reprezentativních šetření na dané téma a s výsledky vlastního realizovaného dotazníkového šetření, dospějeme k podobným závěrům. Z teoretické rešerše motivů i z výsledků analýz byl identifikován faktor, který volbu profesní orientace ovlivňuje nejvíce,

tím je zájem o daný obor, dalším výrazným indikátorem rozhodování je rodina a vzdělání rodičů. Dále můžeme konstatovat, že uplatnitelnost na trhu práce není žáky vnímána jako významný činitel, který by zásadně ovlivnil jejich rozhodování o profesní orientaci.

Závěrem můžeme konstatovat, že hlavní cíl práce i dílčí cíle byly splněny, neboť jsme našli odpověď na hlavní otázku a také byly zodpovězeny otázky dílčí. Nicméně, je potřeba neustále brát v úvahu limity práce.

9 LIMITY PRÁCE

Limity práce jsou spojeny především s problémy pro zajištění informací týkajících se poznání rozhodovacího procesu žáka při výběru své vzdělávací kariéry. Tyto problémy lze spatřovat ve dvojí rovině:

- a) Existující „tvrdá“ statistická data neuchopují motivy žáka v uvedeném rozhodovacím procesu. Údaje, které jsou v tomto směru k dispozici, ukazují až konečné rozhodnutí žáka, tj. poskytují odpověď na otázku, jakou vzdělávací dráhu si žák vybral, případně které vzdělávací dráhy nejsou vybírány. Z těchto dat se ovšem nedovídáme, co bylo motivem žáka při výběru dané vzdělávací dráhy.
- b) Pro zajištění motivů v rozhodovacím procesu žáka o výběru vzdělávací dráhy bylo z výše uvedeného důvodu zvoleno hodnocení formou dotazníkového šetření. Tato metoda byla využita za tímto účelem v řadě studií, např. analytické studie „Sekundární analýza výstupů z výběrových šetření NÚV/NÚOV z období 2004-2012“ a „Srovnávací analýza systémů odborného vzdělávání v Evropě a ve světě s důrazem na analýzu vzdělávacích systémů využívajících duálního vzdělávání“ (NUV, 2015), a proto byl tento přístup sledován i v samotné práci. S ohledem na typ a rozsah práce ovšem nebylo voleno reprezentativní šetření – vzhledem k rozsahu výběrového souboru, i vzhledem ke struktuře dotazovaných žáků – nýbrž bylo provedeno šetření charakteru případových studií vybraných škol.

V návaznosti na dva uvedené problémy lze limity práce spatřovat především v následujících skutečnostech:

- Formulované závěry je potřeba vnímat a interpretovat s opatrností, v kontextu omezení daných povahou dotazníkového šetření. Pro snížení vlivu této limity výzkumu byly zjištěné poznatky konfrontovány s poznatky již realizovaných a reprezentativních šetření realizovaných na toto téma.
- Dotazníkové šetření není ze své povahy schopno plně identifikovat všechny motivy, které mohou hrát hlavní roli v rozhodovacím procesu žáka. Ty by bylo možné spíše zjistit výzkumem induktivní povahy s důrazem na realizaci hloubkových rozhovorů s žáky. Vliv této limity výzkumu byl do značné míry snížen prostřednictvím teoretické rešerše motivů, které nejčastěji ovlivňují rozhodovací proces žáků.

ZÁVĚR

Téma volby profesní orientace žáků v kontextu uplatnitelnosti na trhu práce je v posledních letech velmi diskutované téma. Trh práce a to nejenom ve Zlínském regionu se potýká s nedostatkem kvalifikovaných zaměstnanců, zejména v technických oborech. Pro dokreslení situace je ale potřeba přesněji vymezit poptávku na trhu práce. Jedná se na straně jedné o poptávku zaměstnavatelů po absolventech v oborech, které jsou pro ně potřebné a na straně druhé o poptávku žáků a především jejich rodičů po oborech, které jsou pro ně atraktivní. Již několik let se na krajské úrovni ve Zlínském regionu snaží zainteresovaní aktéři eliminovat nabídku oborů, které uspokojují především zájem uchazečů o studium bez ohledu na dostatek pracovních příležitostí a uvést ji do souladu s požadavky trhu práce. K tomu zaznívají také všeobecná doporučení zvýšit atraktivitu požadovaných oborů. Otázky na závěr tedy zní, jak je možné zvýšit atraktivitu oborů poptávaných na trhu práce a zda je možné rozhodování žáků o volbě profesní orientace ovlivnit ve prospěch požadavků trhu práce?

Vzhledem ke skutečnosti, že téma práce nebylo zadáno pro potřeby konkrétního zadavatele, zůstává využitelnost výsledků v praxi spíše v teoretické rovině a v rovině obecných doporučení. Co se týká první části otázky, zvýšení atraktivity a podpory zájmu o obory, poptávané trhem práce, je nutné uspořádat strukturu a optimalizovat nabídku těchto oborů s vazbou na jejich regionální uspořádání. Další z nutných kroků je podpora vzájemné spolupráce vzdělávacích institucí a podniků a také zúžení vazby dalšího vzdělávání na trh práce. Zaměstnavatelé vidí zlepšení stávající situace ve větším zapojení žáků středních škol do praxe ve firmách, stávající systém praxí zejména u maturitních oborů (pouze 14 dnů praxe za školní rok) považují celkově za nedostatečný.

Odpověď na druhou část otázky můžeme nalézt ve Švédském modelu kariérního poradenství, neboť na základě teoretické rešerše motivů i výsledků analýz empirické části, byl identifikován nejsilnější faktor, který volbu profesní orientace ovlivňuje, tím je zájem o daný obor. Z vlastní zkušenosti víme, že nám jde vše mnohem lépe, když se věnujeme něčemu, co nás zajímá. Proto se nabízí možné řešení, dětem věnovat dostatek času právě v době, kdy mají o vše přirozený zájem. Zde vzniká prostor pro větší zapojení výchovných poradců již v nižších ročnících základní školy. Z reprezentativního i vlastního šetření se potvrdilo, že čas, který výchovní poradci mohou věnovat kariérnímu poradenství u nás, není dostačující. Možným řešením by bylo výraznější

snížení přímé vyučovací činnosti učitelů, kteří vykonávají ke své pedagogické činnosti i výchovné poradenství, ideální by bylo ustanovit jejich pracovní náplň a výkon přímé vyučovací činnosti s ohledem na činnost výchovného poradenství.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BARTONÍČKOVÁ, Monika, 2007. *Kariérový koučink*. Praha: Alfa Publishing. ISBN 978-80-86851-51-8.

BAUMANNOVÁ, Andrea, c2014. *Poradenství hrou: praktické náměty pro výchovné a kariérové poradce na základních školách*. Praha: Raabe. Dobrá škola. ISBN 978-80-7496-089-5.

BERANOVÁ, Eva, 2014. *Metodický průvodce výchovného poradce: praktické náměty pro výchovné a kariérové poradce na základních školách*. Praha: Raabe. ISBN 978-80-74960-90-1.

BĚLOHLÁVEK, František. 2016. *25 typů lidí – jak s nimi jednat, jak je vést a motivovat*. 3. rozšířené vydání. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5872-5.

ČAČKA, Otto. 2000. *Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace*. Brno, ISBN 80-7239-060-0.

ČAKRT, Michal, 2010. *Typologie osobnosti: volba povolání, kariéra a profesní úspěch*. Management Press. ISBN: 978-80-72612-220-8.

ČÁP, Jan a Jiří MAREŠ. 2007. *Psychologie pro učitele*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-273-7.

DOLEŽALOVÁ, Gabriela et al. 2017. *Uplatnění absolventů škol na trhu práce – 2016*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků. Vydání první. ISBN 978-80-7481-188-3

EHLOVÁ, Marcela, 2016. *Výchovné poradenství na středních školách v kontextu současnosti*. Pardubice: Univerzita Pardubice. ISBN 978-80-7395-991-3.

FREIBERGOVÁ, Zuzana, Pavlína MAŘÍKOVÁ a Radka VEPŘKOVÁ. *Analýza činnosti informačních a poradenských středisek úřadů práce*. Praha: Středisko podpory poradenských služeb Národního vzdělávacího fondu, 2013. ISBN 978-80-86728-57-5.

FRIEDMANN, Zdeněk, 2011. *Profesní orientace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a jejich uplatnění na trhu práce*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-2105-602-2.

HARTL, Pavel a Helena HARTLOV, 2015. *Psychologický slovník*. Třetí, aktualizované vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0873-0.

HLAĎO, Peter, 2014. *Příručka k volbě povolání aneb Co by měl znát výchovný poradce na základní škole*. 1. vyd. Jihlava: Vysočina Education, 2014, 68 s. ISBN 978-80-904994-2-3.

HOMOLA, Miroslav, 1972. *Motivace lidského chování*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. ISBN: 14-478-77.

HOŠEK, Václav, 1997. *Psychologie odolnosti*. Dot. Praha: Karolinum. ISBN 80-7066-976-4.

CHALUPA, Bohumír, 2014. *Odhalená tvář osobnosti: psychologické studie*. Brno: Litera. ISBN 978-80-85763-79-9.

KOLAŘÍKOVÁ, Olga, 1981. *Problémy struktury osobnosti*. Vyd. 1. Praha: Academia.

KOŠTÁLOVÁ, Helena, 2018. *Kariérové poradenství pro děti z Bullerbynu: Postřehy ze studijní návštěvy. Školní poradenství v praxi: Nový odborný časopis pro poradenské odborníky* [online]. Praha: Wolters Kluwer, 2017-. ISSN 2336-3436. [cit. 2018-03-23] Dostupné z: <http://ekskurzy.cz/blog/jak-ve-svedsku-delaji-karierove-poradenstvi-ve-skolach>

MALOVIČ, Richard a kol. 2016. *Rozhodování o volbě školy: Jak jsou na tom osmáci?* Studie Než zazvoní.

MERTIN, Václav, Lenka KREJČOVÁ a kol., 2013. *Výchovné poradenství*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika. ISBN 978-80-7478-356-2.

MEŠKOVÁ, Marta, 2012. *Motivace žáků efektivní komunikací*. Praha: Portál. ISBN: 978-80-262-0198-4.

MŠMT ČR, 2009. *Metodické doporučení k zabezpečení rovných příležitostí ve vzdělávání dětí, žáků a žákyň se sociálním znevýhodněním*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky.

NAKONEČNÝ, Milan, 1996. *Motivace lidského chování*. Praha: Academia. ISBN: 80-200-0597-7.

PLAMÍNEK, Jiří, 2010. *Tajemství motivace*. 2. doplněné vydání. Praha: Grada. ISBN: 978-80-247-3447-7.

PRŮCHA, Jan, 2000. *Přehled pedagogiky*. Praha: Portál 2000, ISBN 80-7178-399-4 .

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ, 2008. *Pedagogický slovník*. 4. aktualizované vydání. Praha: Portál. ISBN 9788073674168.

ŘEZÁČ, Jaroslav, 1998. *Sociální psychologie*. Brno: Paido. Edice pedagogické literatury. ISBN 978-80-85931-48-6.

STŘELEČEK, Stanislav a kol., 2005. *Studie z teorie a metodiky výchovy II*. Brno: MSD. ISBN 80-210-3687-7.

SVOBODOVÁ, Dagmar, 2015. *Profesní poradenství: vybrané kapitoly*. Praha: Grada, Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-5092-7.

ŠŤASTNOVÁ, Pavlína, Petra DRAHOŇOVSKÁ, 2008. *Jak žáci základních a středních škol vybírají svou další vzdělávací nebo pracovní kariéru*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků.

TOUŠEK, Václav. *Ekonomická a sociální geografie*. Plzeň: Aleš Čeněk s.r.o. ISBN 978-80-7380-114-4.

VACC, Nicholas, Larry C. LOESCH, 2000. *Professional orientation to counseling*. 3rd ed. Philadelphia: Brunner-Routledge. ISBN: 15-6032-851-7.

VENDEL, Štefan, 2008. *Kariérní poradenství*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1731-9.

VOSMIK, Miroslav, 2018. *Inkluze a kariérové poradenství*. Praha: Raabe. Dobrá škola. ISBN 978-80-7496-357-5.

WEST, John, Donald BUBENZER a Cynthia OSBORN, 2003. *Leaders and Legacies: Contributions to the Profession of Counseling*. Great Britain: Brunner - Routledge. ISBN 11-3594-480-6.

ZÁGOROVÁ, Marcela, 2017. *ÚZ*. Ostrava: Sagit. ISBN 978-80-7488-243-2.

Online zdroje:

APA. In: Asociace pracovních agentur [online]. [cit 2018-02-26]. Dostupné z: <http://www.apa.cz/>

ČSÚ, 2017. In: Charakteristika Zlínského kraje [online]. [cit. 2018-02-27]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/charakteristika-zlinskeho-kraje-2261.html>

ČSÚ, 2017. In: Statistická ročenka Zlínského kraje – 2017 [online]. [cit. 2018-02-27]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/statisticka-rocenka-zlinskeho-kraje-2017>

FREIBERGOVÁ, Zuzana. Poradenský systém ČR. In: Národní vzdělávací fond [online]. [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: old.nvf.cz/spps/dokumenty/freibergova_poradensky_system_cr.pdf

KOŠÍKOVÁ, Aneta. Průzkum NZ: Výchovní poradci a jejich vliv na rozhodování o volbě školy. *Než zazvoní: Průzkumy* [online]. 18.1.2017 [cit. 2018-04-05]. Dostupné z: <http://www.nezzazvoni.cz/pruzkum-nz-vychovni-poradci/>

NUV, 2015. In: Podpora spolupráce škol a firem. *Výsledky dotazníkového šetření* [online]. 31.10.2015 [cit. 2018-04-07]. Dostupné z <http://www.nuv.cz/pospolu/dotaznikove-setreni>

PROCHÁZKOVÁ, Petra. *IDnes.cz: Zlínský kraj* [online]. 31.8.2017 [cit. 2018-03-01]. Dostupné z: https://zlin.idnes.cz/uspesnost-strednich-skol-v-maturitach-ve-zlinskem-kraji-pe3-/zlin-zpravy.aspx?c=A170831_348854_zlin-zpravy_ras

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

APA	Asociace Pracovních Agentur
ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
IBOBB	Information, Beratung und Orientierung für Bildung und Beruf
IPS	Informačních a poradenské středisko
MŠ	Mateřská škola
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
NÚV	Národní ústav pro vzdělávání
NÚOV	Národní ústav odborného vzdělávání
RVP	Rámcový vzdělávací program
SOŠ	Střední odborná škola
SOU	Střední odborné učiliště
SŠ	Střední škola
SVP	Speciální vzdělávací potřeby
Tab.	Tabulka
ÚP	Úřad práce
ZŠ	Základní škola

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 – vybrané obory vzdělávání	39
Obrázek 2 – zaměření vybraných oborů	40
Obrázek 3 – důvod pro výběr školy	40
Obrázek 4 - kdo nebo co žáky při výběru nejvíce ovlivnilo	41
Obrázek 5 - Výběr oboru v závislosti na vzdělání rodičů.....	42
Obrázek 6 - plány po ukončení současného studia	42
Obrázek 7 - Obor studia podle pohlaví	43
Obrázek 8 - Důvod studia na současné škole	44
Obrázek 9 - kdo nebo co ovlivnilo výběr školy	44
Obrázek 10 - důvod studia na VŠ	45
Obrázek 11 – obory VŠ	45
Obrázek 12 – důvody nestudovat VŠ	46

SEZNAM TABULEK

<i>Tab. 1. Vývoj věkové struktury obyvatel Zlínského kraje 2012 - 2016 .....</i>	<i>34</i>
<i>Tab. 2. Vývoj počtu dětí a žáků ve Zlínském kraji od roku 2012 .....</i>	<i>35</i>
<i>Tab. 2. Počty středních škol Zlínského kraje podle okresů od roku 2010 - 2017 .....</i>	<i>36</i>
<i>Tab. 3. Struktura absolventů SŠ podle oborů v období 2010 – 2016 v ČR.....</i>	<i>36</i>
<i>Tab. 4. Struktura absolventů SŠ podle oborů šk. rok 2017/2018 ve Zlínském kraji .....</i>	<i>37</i>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Dotazník pro žáky základní školy

Příloha P II: Dotazník pro žáky střední školy

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK PRO ŽÁKY ZÁKLADNÍ ŠKOLY

DOTAZNÍK PRO ŽÁKY ZÁKLADNÍ ŠKOLY

Dotazník, který držíte v ruce, je zcela anonymní. Slouží k získání dat pro zpracování výzkumu bakalářské práce. Po vyplnění bude zpracován mimo Vaši školu. Děkujeme předem za čas a pozornost, kterou budete vyplňování věnovat. Otázky s volnou odpovědí prosím doplňte, ostatní odpovědi zakřížkujte.

ZÁKLADNÍ ÚDAJE

1. Věk: .....

2. Jsem:

A. dívka

B. chlapec

3. Chtěl/a bych studovat:

A. SOŠ maturitní obor

B. SOŠ obor bez maturity

C. Gymnázium

4. Vybral/a jsem si:

A. Technický obor

B. Ekonomický obor

C. Humanitně zaměřený obor

5. Co bylo při výběru školy pro vás rozhodující?

A. můj zájem o obor

- B. studovali ji mí rodiče, sourozenci nebo kamarádi
- C. nechci nebo chci bydlet mimo domov
- D. nemám na studium na jiné škole studijní výsledky
- E. mám šanci najít po škole snadno práci v oboru
- F. finanční ohodnocení v oboru je poměrně vysoké

6. Kdo nebo co vás při výběru střední školy nejvíce ovlivnilo:

- A. nikdo, měl jsem jasno ve výběru školy
- B. rodiče, sourozenci
- C. škola – učitelé, výchovný poradce
- D. kamarádi
- E. někdo jiný.....
- F. exkurse, návštěva ve firmě
- G. den otevřených dveří ve škole

7. Jaké vzdělání má

Vaše matka:

- A. základní
- B. učiliště, stř. odb. škola bez maturity
- C. střední škola s maturitou
- D. vysoká škola

Váš otec:

- A. základní
- B. učiliště, stř. odb. škola bez maturity
- C. střední škola s maturitou
- D. vysoká škola

7. Po ukončení studia na vybrané střední škole bych chtěl/a:

- A. pracovat v oboru

B. pracovat v jiném oboru

Jakém?.....

C. pokračovat na VŠ

PŘÍLOHA P II: DOTAZNÍK PRO ŽÁKY STŘEDNÍ ŠKOLY

DOTAZNÍK PRO ŽÁKY STŘEDNÍ ŠKOLY

Dotazník, který držíte v ruce, je zcela anonymní. Slouží k získání dat pro zpracování výzkumu bakalářské práce. Po vyplnění bude zpracován mimo Vaši školu. Děkujeme předem za čas a pozornost, kterou budete vyplňování věnovat. Otázky s volnou odpovědí prosím doplňte, ostatní odpovědi zakřížkujte.

ZÁKLADNÍ ÚDAJE

1. Věk: .....

2. Pohlaví:

A. žena

B. muž

3. Současná škola:

A. SOŠ maturitní obor

B. SOŠ obor bez maturity

4. Co Vás ke studiu na současné škole vedlo?

A. můj zájem o obor

B. studovali tady mí rodiče, sourozenci nebo kamarádi

C. nechtěl/la nebo chtěl/a jsem bydlet mimo domov

D. neměl/la jsem na studium na jiné škole studijní výsledky

E. mám šanci najít po škole snadno práci v oboru

F. finanční ohodnocení v oboru je poměrně vysoké

5. Kdo nebo co vás při výběru střední školy nejvíce ovlivnilo:

A. nikdo, měl jsem jasno ve výběru školy

- B. rodiče, sourozenci
- C. škola – učitelé, výchovný poradce
- D. kamarádi
- E. někdo jiný.....
- F. exkurse, návštěva ve firmě
- G. den otevřených dveří ve škole

5. Jaké vzdělání má

Vaše matka:

- A. základní
- B. učiliště, stř. odb. škola bez maturity
- C. střední škola s maturitou
- D. vysoká škola

Váš otec:

- A. základní
- B. učiliště, stř. odb. škola bez maturity
- C. střední škola s maturitou
- D. vysoká škola

6. Po ukončení studia na současné škole bych chtěl/a:

- A. pracovat v oboru
- B. pracovat v jiném oboru
- Jakém?.....
- C. pokračovat na VŠ

Pokud nezvolíte odpověď C, vynechte otázku č. 7 a pokračujte otázkou č. 8

7. Co Vás ke studiu na vysoké škole vede?

- A. chci mít vysokoškolské vzdělání, protože ho mají i rodiče
- B. nechci jít do práce, chci si prodloužit mládí, láká mě studentský život
- C. mám zájem o obor, který chci studovat
- D. pro práci, kterou bych chtěl/a vykonávat je nutné vysokoškolské vzdělání

8. Pokud se budete hlásit na vysokou školu, jaký obor volíte?

A. obor rozšiřující současné vzdělání

B. jiný obor

jaký?.....

9. Nechci se ucházet o studium na vysoké škole, protože?

A. studium mě nebaví, nechci již chodit do školy

B. nemám pro studium na vysoké škole studijní výsledky

C. nemám pro studium na vysoké škole dostatečné finanční prostředky

D. rodiče si to nepřejí

E. jiné.....